

ՄԵՐԵՆԵԱՆ

Manuk

ԶԱԲԱՐԱԹԵՐ
12913ԵՆ

ՍՈՒՄԱՆ և ԲԱՐԱՐԱՆՆԵՐ

33րդ ՏԱՐԻ
1903

ԹԻԻ 51 ԳԵԿ. 17

ԽՍԱՎԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ
Մ. ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
ԻԶՄԻՐ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՐՀԱՆ	Ճերմակ ու Սեւ	1205
Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ	Հատուած մը Մոյիէրէ (Գրական)	1208
Օ. ՃԷՆԱԶԵԱՆ	Իդմ (Բանաստեղծ.)	1213
Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ	Գողթն Քատէ Պոլսոյ մէջ	1214
ՏՕԲ. Վ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ	Ֆրանսական Ախտը	1218
ՎԱՐՍԱՄ	Առապիադա (Վիպակ)	1221
	Լրաշար	1227
	Մեր Բացառիկ Թիւը	1228

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԳԱՀՏՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

ԲԱԲԳԷՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Յ. ԱԼՓԻԱՐ

ԳՐ. ՄԱԼԻԱՍ

Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆ

ՎԱՐՍԱՄ

ՅՈՒՆՎԱՐԻ ԹԻՒԸ

ԲԱՅՈՒԱԾ Է

„ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ”

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ

34րդ ՇՐՋԱՆԻ

1904

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խմբագրութիւնս որոշած ըլլալով Բացառիկ ԿԱՆԻՍԻԿ
ընդունիլ յառաջիկայ նոր շրջանի բաժանորդագրութիւններ.
ըլլալ արժան կ'դատէ ծանուցանել իր յարգոյ բաժանորդներ.
բուն, որ եթէ կ'փափաքին նորագել իրենց բաժանորդագ-
րութիւնը հաճին մինչև 1903 Դեկտեմբեր 30 հասցնել մեզ
իրենց բաժնեգիրը:

Տե՛ս բաժանորդագրութեան սլայմանները:

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԼԳ. ՏԱՐԾ

ԹԻԻ 51

13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1903

ՃԵՐՄԱԿ ՈՒ ՍԵՒ

ԱՌԽՅԵԼԻ ԵՒ ԱՆԱՌԽՅԵԼԻ

ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ բաղմամբիւ են, հարցերը շատ ումանց լուծումը ամիսներու կ'կարօտի, ումանցը չարաթիւներու եւ օրերու:

Թուումն մասանց ընելու պէս զանոնք իրարու նաեւ չարել չեմ ամբողջ, ուստի մաքիս մէջ անոնց ներկայացած շարքովը պիտի խօսիմ, այս անկանոնութիւնը տարակոյս հունիմ թէ ընթերցողներուս կողմէ ներողամտութեամբ պիտի նայուի, քանի որ բաւական ժամանակ է ի վեր, իմ բացակայութեամբս կ'փայլիմ հրապարակէն, ուրիշներ պիտի ըսէին հայ գրական հորիզոնէն:

Պատ. Փոխանորդէն սկսեմք, եթէ կուզէք, խեղճ մարդը իզմիր հասնելէն ի վեր ծալապատիկ նստած է գրեթէ, կ'սպասէ որ անցնին Ծննդեան օրերն՝ գործի ձեռնարկելու համար:

Դանիէլ վարդապետ որ նախ եւ տաճկ Առաջնորդարանի գործերը տալիս ու վրայ գտնել կ'կարծէր, շատ գոհունակութեամբ կը յայտարարէ թէ՝ Պոլսոյ օրաթերթերէ ումանց իրարանցումներուն ճիշդ հակառակը կ'տեսնէ եւ թէ անկանոնութեան մը կամ խառնաշփոթութեան մը առջև. չգտնուիր, թէ իր պաշտօնը պիտի ըլլայ Գաւառական Ժողովոյ ընտրութեան գործը կանոնաւորապէս ի գըլուխ հանել, առաջնորդի մը ընտրութիւնը կատարել տալ եւ խա-

ղաղիկ մեկնիլ իր ազգականներուն եւ բարեկամներուն ծոցը, քանի որ ինք ֆաւսթսա չէ՝ եւ չուզեր ըլլալ, որքան ալ ասուօտեան թերթ մը անուղղակի զինք իբրեւ այդ պաշտօնին յարմարագոյնը ներկայացնելու անզոր ու մանուածապատ ճիգեր ընել ուզէ ուրիշներ անուանարկելու թաղուն նպատակով մը:

Ասայժմ քարոզներով կ'զլաղի քարոզներ՝ որոնք քիչ մը երկանկէ կ'ու միօրինակ կ'գտնեն մեր վաթիկաճաշակ տիարք եւ վաթկատուն տիկնայք, իսկ ձանձրալի է կ'ըսեն քահանայք, մանաւանդ անոնք որոց կ'վիճակուի պատարագիչ ըլլալ եւ ժամու մը չափ խորանին առջեւ սպասել՝ կարծեմ ալ անօթի փորով:

Անօթի փորը կ'մղէ զիս այս խնդրէն ցատկելու:

Բարեգործական հաստատութեանց եւ ընկերութեանց հանդէսներու եղանակը մօտեցած է եւ չատ քիչ ժամանակամիջոցով մը կ'բաժնուինք տոմակներու տեղատարափէն: Կրթասէր, Հոգատար, Աղքատախնամ, Հիւանդանոց, Ներսէսեան, Գպրոց, ամենքն ալ ծրագրերն ունին, ծրագրերն՝ որոնց միտք ըսնին ինչպէս պիտի ըսէին մեր Ոսկեդարեանք՝ պարագ ստամոքսները պարարտացնելու ձկտովին մէջ կ'կեդրոնանայ:

Այս ծրագրերնրու մէջէն իբրեւ կենդանութիւն ու շունչ առած կրնանք յիշել Կրթասէրին՝ որ միշտ ամենէ ճարպիկն է՝ եւ հակառակ ասկից երկու տարի տառջ լսած ու չլսած քննադատութեանց, այս տարի ալ կ'պատրաստուի մանկական պարահանդէս մը կազմակերպելու, երկսեռ փոքրիկներու սրահն մէջ պարելու եռանդն արծարծելու նպատակով, նկատու մը՝ որ քիչ չատ կրնայ արդարանալ, քանի որ մեր մեծցած տղայք հրաձեւ ու նշանակութենէ զուրկ ըսն մը կ'համարին պարն ու պարահանդէսը:

Իսկ Հոգ. — Որբախնամ ընկերութիւնը Կրթասէրէն փոխ կ'առնէ եւ այս տարի զբօսահանդէս մը կ'սարքէ, չգիտեմ թէ զբօսահանդէս բառը պիտի կրնայ որոշապէս պատկերացնել կազմակերպուածը, այդ հանդէսը սքօղող վարագոյրի մէկ ծայրը վեր առնելու պիտի յանգնիմ, անգաղտնապահութիւն մը՝ որ ներքին կ'համարիմ ես ինծի: Բացի մենախօսութիւններէ, տրամախօսութիւնն ալ պիտի ունենայ հոն իր բաժինը, ականջիս թրթռացող շշուկներուն համամատ ծանօթ գրագէտ Ա. Փանոսեանի «Թեկնածուներ» պիտի ըլլայ այն: Նթէ այդ խիստ սիրուն ու հետաքրքրական կտորը կարող չըթնեքու վրայ դրուած է, ինչպէս որ կ'յուսամ, յաջողութիւնն ապահովուած է կրնամ ըսել, այդ տրամախօսութիւնը ստամանուած է հանդէսին ջիղը ըլլալու: Որքան որ կ'երեւակայեմ հանդէսին տկար կողմը երաժշտական պիտի ըլլայ, այդ մասին, ինչո՞ւ չխոստովանինք, Իզմիր չէ՝ կարող մըցիլ մայրաքաղաքին հետ, ուր կ'պատրաստուի Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցի տարեկան նուագահանդէսը: Հոգ. — Որբախնամ ընկերութեան հանդէսը անակնկալներ ալ պիտի

ունենայ եղեր, որոց մասին չեմ ուզեր առայժմ բան մ'ըսել, ոչ միայն թոյլ բերան չհոջակուելու, այլ նաեւ իդական սեռի բաւական պատկառելի մեծամասնութիւն մը ինծի դէմ պար բռնել չաւալու եւ իբրեւ վիճակահանութեան հանուած՝ ամենուն բերեին մէջ չծածմուելու համար:

Կ'մնան անդին Հիւանդանոց, Ներսէսեան Որբանոց եւ եւ, դեռ ասոնք կենդանութեան յայտնի նշաններ ցոյց չեն տար, բայց այսօր վաղը պիտի շարժին անշուշտ:

Բայց այս ամէն կազմակերպուած եւ դեռ կազմակերպուելիք հանդէսներու հասոյթը կրնա՞յ համեմատել՝ անոնց մինչեւ հասունութեան կէտը հասնիլն, թափուած ճիգերուն, հնչուքներուն, սիրտ մաշուքներուն եւ մանաւանդ թողնելիք նիւթական գումարներուն:

Առանց վայրկեան մ'իսկ դեպեւելու պարզօրէն պիտի ըսեմ թէ չեն արժեր այս ամէն յոյսութիւններն եւ չեն կրնար համեմատուիլ եւս գրուել ակնկալուած արդիւնքին հետ:

Հանդէս մը՝ ինչ կուզէ ըլլայ՝ կազմակերպելու համար, նախ դրաւոր հրաւէրներն են որ կ'ընեն առաջին տեղը, ապա կ'յաջորդեն զանոնք ընդունողներու եւ ընդունողներու զանազան զասակարգեր: Առաջիններ՝ որոնք դժբաղդաբար բացառութիւն կ'կազմեն, առաջին հրաւէրով կ'ընդունին, երկրորդներ՝ չեն կրնար ընդունիլ, բայց եթէ չառ ստիպում ըլլայ պիտի չկրնան մերժել, երրորդներ՝ երբէ՛ք, երբէ՛ք, թէեւ կ'լսեցանան, հոգի կուտան, բայց վստահութիւնը կ'պակսի իրենցմէ, չորրորդներ՝ եթէ այսինչը կամ այնինչը ըլլայ՝ կ'ընդունին կամ կ'մերժեն, հինգերորդներ՝ կ'ընդունին, կը պատրաստուին, ապա յանկարծ վերջին բոլէին կ'մերժեն, ինչո՞ւ, կամ պարզապէս չուզի կամ մոռնա՞ն . . . : Կարծեմ աւելորդ է շարունակել որովհետեւ ծայրը դանել անկարելի է:

Այս ամէն հանելուկները լուծել կ'մնայ հրաւէրն ընող ընկերութեան քանի մը անդամներուն կամ անդամահիններուն: Կուգան կերթան, կ'խնդրեն, կ'աղաչեն, կ'քաջաւերեն, կ'հրահրեն, թէեւ քիչ անգամ կ'վրելան, բայց վերջապէ անբացատրելի յոյսութեանց եւ անընդհատ եթեւեկութեանց կ'կարօտին ծայրը ծայրին բերելու եւ անքակտելի հանգոյց մը չիտելու: Եւ վերջ ի վերջոյ հասոյթը՝ 30 կամ 40 ոսկի, այն ալ կասկածելի:

Եթէ զանուէի ո եւ է ընկերութեան մը կամ հաստատութեան մը մէջ եւ եթէ լիազօր աշատութիւն ունենայի գործելու, զիտէ՞ք ինչ պիտի ընէի, չառ պարզ բան մը, ոչ պարահանդէս, ոչ թատրոն, ոչ նուագահանդէս, ոչ զբօսահանդէս, ոչինչ: Այդ հաստատութեան կամ ընկերութեան պահետակին մինչեւ վերջին սանիթիմը պիտի ծախսէի եւ ապա յայտարարութիւն մը պիտի ցրուէի հասարակութեան սա մտօք:

« Թէ փուլ մ'իսկ չէ մնացած ընկերութեան կամ հաս-

տատութեան արկղին մէջ, եւ եթէ Իզմիրի հայերն նա-
խանձանդիր են իրենց պատւոյն, բազեհաճին իրենց նը-
պաստներն անձամբ բերելու կամ ղրկելու ընկերութեան
գանձապետին, հակառակ պարագային այդ հաստատութեան
կամ ընկերութեան գոները պիտի փակուին եւ թէ անոր
բանալիները փափաքողներու տրամադրութեան տակ պիտի
դրուին Ազդ. Առաջնորդարանն»

Իմ մտածելու կամ դործելու եղանակս այս պիտի ըլլար, հիմալ՝
ընդհանրապէս չատեր, չատ ծայրայեղ դանելով միջոցս, վրաս պիտի
խնդան, բայց օր մը, եթէ ոչ զալ տարի, միւս տարի կամ յաջորդ տա-
րին, վերջապէս համբերութիւն ունեցող մ'եմ, ես ալ խնդացողնե-
րու հետ պիտի խնդամ, թող ապահով ըլլան:

ՆՈՒՐԱՆ

Պ. Ր. Մ. Ա. Մ. Ն. *

ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ ՄՈԼԻԵՐԻ

Բ

Թշուառ սիրահարն ի դերեւ կ'ելլէ իր ջանից մէջ, չդաներ զՀօ-
րաս, ու կը մտածէ թէ չդանելը օգտակար եղած էր, եւ թէ լաւա-
գոյն պիտի ըլլար անցած դարձածին վրայ բուն իսկ Ադնէան հար-
ցուփորձել՝ որ իր պարզութեանը մէջ դադանիքը բովանդակ պիտի
յայտնէր անշուշտ: Տուն կը մտնէ ու ծառաները լաւ մը չեխելէ
ետք՝ որք թերացած էին իրենց հակողութեան մէջ, վեր կ'ելնէ իր
սիրունին չըջագայութեան մը հրաւիրելու՝ ուր հռչակաւոր հար-
ցուփորձը տեղի պիտի ունենար: Կ'ելլեն պտոյտի, եւ ինչպէս կ'ըս-
պասուէր՝ պարզամիտն Ադնէս կը խոստովանի ամէն բան: Այնքան
ճարտար ու զուարճալի կերպով զբուսած է այս տեսարանս՝ որ զայն
ամբողջովին արտապրելու փափաքին չենք կրնար զիմադրել:

ՏԵՍԱՐԱՆ Զ.

ԱՐՆՈԼՖ, ԱԳՆԷՍ

ԱՐՆՈԼՖ. — Պարտելու համար գեղեցիկ օդ, այնպէս չէ՞, Ադնէս:

ԱԳՆԷՍ. — Խի՛ստ գեղեցիկ:

ԱՐՆՈԼՖ. — Ի՛նչ գեղեցիկ օր:

ԱԳՆԷՍ. — Խի՛ստ գեղեցիկ:

ԱՐՆՈԼՖ. — Է՛հ, ի՞նչ լուր բացակայութեանս միջոցին:

ԱԳՆԷՍ. — Պղտի կատունիս մեռաւ:

ԱՐՆՈԼՖ. — Մ'եղք եղեր է, այլ ի՞նչ պիտի ըլլայ, Ադնէս, ամէնքս
ալ մահկանացու ենք, եւ այս աշխարհի մէջ ամէն մէկը պէտք է
ինքզինքը մտածէ: Երբ ազարակն էի՝ անձրեւ եկա՞ւ:

* Տես Ա. Մամուլ Թիւ 50, էրես 1187:

ԱԳՆԵՍ.— Ո՛հ, չեկաւ:

ԱՐՆՈՂՅ.— Ձանձրացա՞ր ամենեւին:

ԱԳՆԵՍ.— Ինչո՞ւ ձանձրանամ, ես ընտւ չեմ ձանձրանար:

ԱՐՆՈՂՅ.— Է՛հ, այս ինչ — տաան օրերը ի՞նչ բերի նայինք:

ԱԳՆԵՍ.— Գիշերուան վեց չապիկ կարեցի ձեզի համար ու վեց ալ գլխադեր:

ԱՐՆՈՂՅ.— (Պահ մը մտածութեանց մեջ իյնալէ ետք). Ձարմա-
նալի է աշխարհ, տե՛ս! Ագնէս, թէ ի՞նչ գրոյցներ՝ ի՞նչ բամբու-
տանքներ կ'ելլէ: Քանի մը գրադրներ ըսին ինձ թէ բացակայու-
թեանս միջոցին անձանիթ երխաասարդ մը տուն եկեր է, եւ դուն
ալ անոր երեսը նայեր ու խօսքերուն ախանջ կախեր ես եղեր: Այլ
ես այդ չար լիզուներուն հաւատ չընծայեցի, եւ ուղեցի գրաւ իսկ
գնել որ այս ամէնը սուտ է . . . :

ԱԳՆԵՍ.— Ո՛հ, մի՛ գնէք գրաւ, կը կորսնցնէք:

ԱՐՆՈՂՅ.— Ի՞նչ, ճշմարի՞տ է թէ երխաասարդ մը . . . :

ԱԳՆԵՍ.— Ամենաճշմարիտ, գրեթէ բոլոր ժամանակ մեր տունն էր:

ԱՐՆՈՂՅ.— (Յսո՞ք ձայնով մեկուսի) Այս անկողն խոտաւա-
նութիւնն գէթ իր սրտի պարզութիւնը կը յայտնէ: (Բարձր:) Այլ
եթէ չեմ սխալիր՝ կարծեմ արգելած էի, Ագնէս, որ մէկու հետ
չտեսնուիս:

ԱԳՆԵՍ.— Այո՛, այդպէս է, այլ այդ երխաասարդին հետ տեսնուե-
լուս պատճառը չէք գիտեր, իմ տեղս դուք ալ նոյնը պիտի ընէիք:

ԱՐՆՈՂՅ.— Կրնայ ըլլալ: Այլ պատմէ՛ նայիմ գործին եղելու-
թիւնը:

ԱԳՆԵՍ.— Ձարմանալի պատմութիւն մ'է, ու հաւատալն ալ
գժուար: Պատշգամը նստած դովին կարս կարելու գրադած էի՝ երբ
սա քովի ծառերուն տակէն երխաասարդ մ'անցաւ՝ սրտ աչքն հան-
դպեցաւ իմ աչքերուն, ձեւաւոր գեղեցիկ երխաասարդ մ'որ ծուռե-
լով մեծ խոնարհութիւն մ'ըբաւ, անքաղաքովար չգտնուելու հա-
մար՝ ես ալ իմ կողմէ նոյնն ըրի, յանկարծ ուրիշ խոնարհութիւն մը
կ'ընէ, ես ալ անմիջապէս կ'ընեմ՝ համապատասխան շարժում եր-
բորդ մը կ'ընէ, երբորդ մ'ալ ես կ'ընեմ առանց ժամանակ կորսն-
ցնելու: Կ'անցնի կ'երթայ իր ձամբան, նորէն կուգայ, նորէն կ'անց-
նի, նորէն կուգայ եւ միշտ ամէն անգամ՝ նոր խոնարհութիւն մը
կ'ընէ, իսկ ես՝ որ իր բոլոր շարժումները կը գիտէի անքիթիթ՝ նոր
խոնարհութեամբ կը պատասխանէի անոր: Մինչեւ մութը կոխելը
միշտ այդպէս ըրի՝ տակը մնալ չուղելով՝ որպէս զի չկարծէ թէ իմ
քաղաքավարութիւնս իրենէն պակաս է:

ԱՐՆՈՂՅ.— Ե՞տքը:

ԱԳՆԵՍ.— Երկրորդ օրը դուք կեցած էի, բարի պատաւ մը կը
մօտենայ ինձ՝ սապէս խօսելով. «Աղջիկս, Աստուած միշտ օրինէ՛
դեզ եւ միշտ այդպէս գեղեցիկ եւ աղտոյ պահէ, այլ սովայն
գիտցի՛ր, զաւակս, թէ այդպէս գեղանի ստեղծուած չեմ՝ որպէս զի
քեզի պարգեւուած այդ ձերքը գէշի գործածեալ գիտե՞ս արդեօք որ
չարաչար խոցուած՝ վիրտած ես սիրտ մը՝ որ այս պատճառաւ
դանսօրէն կը գտնուտիս»:

ԱՐՆՈՂՅ.— (Մեկուսի) Վա՛յ, գետինն անցնելիք անդամ քաւ թար:

ԱԳՆԵՍ.— Ե՛ս խօցասեր, վիրտներ եմ մէկը, ըսի խորունկ դար-
մացման մէջ: Այո՛, ըսաւ, գո՛ւն, զաւակս, դուն փափկաւոր կեր-
պով խոցատեցիր երէկուան օրն պատշգամէն տեսած գեղեցիկ երի-
տասարդդ: Բարէ՛, ըսի, այդպիսի գէշութեան մը ի՞նչպէս կրնամ

պատճառ եղած ըլլալ՝ արդեօք անդգուշօրէն բա՞ն մը զլորեցի պատըշգամէն վար՝ Ո՛հ, աղջիկս, ո՛չ, աչքե՛րդ եղան այս մահապուհարուածը տուողը. բոլոր գէշութիւնը անոնց նայուածքէն յառաջ եկաւ: — Ո՛հ, կրկնեցի, խիստ մե՛ծ է դարմանքս, աչքերուս մէջ միթէ գէշութիւն մը կա՞յ՝ որ պատճառ ըլլայ ուրիշի գէշութեան: — Այո՛, ըսաւ, այո՛, գաւակս, աչքերդ մահառիթ թոյն մ՛ունին՝ զոր դուն չես գիտեր: Վերջապէս, խեղճ երիտասարդը կը հասնի, կը մաշի, եւ եթէ անգթութիւն ընելով օգնութեան չհասնիս՝ չարուհիակեց բարի պառաւը, երկու օրէն գերեզման պիտի իջնէ: — Եթէ այսպիսի դժբաղդութիւն մը պատահի՝ ո՛րքան մեծ պիտի ըլլայ սրտիս վիշտը. ըսէ՛ ինձի, մայրիկ, ի՞նչ կը խնդրէ այդ հէք երիտասարդը՝ որու չարիք հասուցիր հոմ, բժշկութիւն գտնելու համար: — Զուտակա՛, ըսաւ, քեզմէ սա՛ բարիքը միայն կ'ուզէ որ տեսնէ զքեզ եւ հետզ խօսի: աչքե՛րդ միայն կարող են գեղ եւ դարման ըլլալ իրենց հասուցած չարեակ, եւ անոր հաւաստի մահուանը անջնակ առնուլ: — Բաբէ՛, պատրաստ հոմ, ըսի, բոլոր սրտովս պատրաստ եւ որովհետեւ այսպէս է բանը՝ կրնայ ուղածին չափ գալ ու տեսնել զիս:»

ԱՐՆՕԼԷ.— (Մեկուսի). Վա՛յ անիծեա՛լ ջատուկ, թունաւորի՛չ անմեղ հոգիներու. դժոխքին կրակը թող յաւիտեան այրէ տոչորէ զքեզ այս ապիրատութեանդ համար:

ԱԳՆԷՍ.— Այսպէս ահա եկաւ տեսաւ զիս այդ երիտասարդը, եւ զիս տեսնելով իրաւցնէ իր բոյժը դտաւ: Է՛հ, գուք ինքզ ընէ՛ք իմայ, իրաւունք չունէի՞ զինք առն ընդունելու, եւ կրնայի՞ խըղճիս յաւիտեանական խաթման վրա՝ թողնով որ զմարդդ պատանին մեռնի անօգնական, ես որ տառապողներու ա՛յնքան կը կարեկցիմ, եւ վառեակի մը մեռնիլն անգամ չեմ կարող տեսնել առանց արցունք թափելու:

ԱՐՆՕԼԷ.— (Յած ձայնով մեկուսի). Պա՛րզ հոգւոյ մը սխալում այս ամէնը. յանցանքն ի՛մ էր որ անխօրհուրդ բացակայութեամբ մը այդ անմեղ գտնուէր խորամանկ մոլորիչներու ձեռք թողուցի: Կը վախնամ սակայն որ չունշանողին իր յանդուգն իղձերն խիստ հեռուն մղած չըլլայ:

ԱԳՆԷՍ.— Ի՞նչ ունիք, ըսէք. կարծեմ կը միմտաք քթի տակէ պատմածս գէշ բան մ'էր արգեօք:

ԱՐՆՕԼԷ.— Ո՛հ, այլ հասկցո՛ւր նայիմ՝ այս տեսութեան հետեւանքները, հասկցո՛ւր թէ իր այցելութեանց միջոցին այդ երիտասարդին ի՞նչ ըրաւ:

ԱԳՆԷՍ.— Գիտնայի՛ք, ի՛նչ մեծ հրճիւի մէջ էր, եւ ի՛նչպէս սղիս տեսած վայրկեանէն, իր ցաւը փարատեցաւ: Գեղեցիկ արկղիկ մը պարգեւ տուաւ ինձի, եւ Ալէն ու Ժօրժէդի ալ՝ մէկ շատ առակ: Ծշմարիտ կ'ըսեմ, եթէ ճանչնայիք այդ երիտասարդը՝ դո՛ւք ալ պիտի սիրէիք զինք, դո՛ւք ալ միեւնոյն գովեստները պիտի ընէիք անոր վրայ:

ԱՐՆՕԼԷ.— Շատ լաւ. այլ ըսէ՛ նայիմ՝ այդ երիտասարդն՝ որմէ այդքան յափշտակուած կ'երեւիս, ի՞նչ կ'ընէր հետք եղած ժամանակը:

ԱԳՆԷՍ.— Ո՛հ, կ'երդնուր թէ խանդաղին սիրով մը կը սիրէր զիս, եւ հազարումէկ սերուն բաներ կը խօսէր, խելքէ մաքէ գուրս սիրուն բաներ՝ որոնց նմանը չկրնար ըլլալ, եւ որոնց քաղցրութիւնը՝ ամէն զինք մօտիկ ընելու՝ կը խողաէ զիս, եւ չգիտեմ ի՛նչ մը կը խլրաի հոգւոյս խորը՝ որ զիս այլ յայլմէ կ'ընէ:

ԱՐՆՕԼԷ.— (Յած ձայնով մեկուսի). Ո՛հ չարաղէտ գաղանքի

մը դժպիսի քննութիւնն՝ որուն մէջ տանջուողը՝ քննիչն ինքն է։
(Բարձր) Բոլոր այս քաղցր խօսքերէն՝ այս սիրուն ձեւերէն զատ
այդ երկտասարդն ուրիշ բան չէ՞ր ընել, Ագնէս։

ԱԳՆԷՍ. — Ի՞նչպէս չէր ընել. ձեռքներս ու ծղիքս կը բռնէր
ու չէր կշտանար պահնելէ։

ԱՐՆՈՒՅ. — Է՛հ, ետքը ի՞նչ քրաւ, Ագնէս, ետքը ի՞նչ եղաւ, խօ-
սէ՛ (Ձան շիտքած տեսնելով)։ Ո՛ւֆ։

ԱԳՆԷՍ. — Ետքը ի՞նչ եղաւ, կը հարցնէք։

ԱՐՆՈՒՅ. — Այո՛, ի՞նչ եղաւ ետքը։

ԱԳՆԷՍ. — Ետքը . . . : Ձէ՛, չեմ ըսել։

ԱՐՆՈՒՅ. — Կ'ուզեմ որ ըսես։ (Մեկնալի։) Ի՞նչ անբերելի վիճակ
է այս իմո։

ԱԳՆԷՍ. — Ձեմ համարձակիր, ո՛չ, չեմ համարձակիր ըսել։

ԱՐՆՈՒՅ. — Ագնէ՛ս։

ԱԳՆԷՍ. — Եթէ ըսեմ՝ պիտի սրբողիք։

ԱՐՆՈՒՅ. — Ձէ՛, չեմ սրբողիր։

ԱԳՆԷՍ. — Այո՛, պիտի սրբողիք։

ԱՐՆՈՒՅ. — Ո՛ւֆ, չեմ սրբողիր, կ'ըսեմ։ (Մեկնալի։) Աստուած
ինձ համբերութիւն ապ։

ԱԳՆԷՍ. — Երգում ըրէ՛ք որ չպիտի սրբողիք։

ԱՐՆՈՒՅ. — Այո՛, երգում կ'ընեմ որ չպիտի սրբողիմ։

ԱԳՆԷՍ. — Այդ երկտասարդը . . . :

ԱՐՆՈՒՅ. — Է՛հ, այդ երկտասարդը։

ԱԳՆԷՍ. — Ուզեց որ . . . :

ԱՐՆՈՒՅ. — Ի՞նչ ուզեց։

ԱԳՆԷՍ. — Տե՛ս ի՞նչպէս կը խոժոռիք, ահա կը բարկանաք արդէն։

ԱՐՆՈՒՅ. — Ձէ, կ'ըսեմ, չեմ բարկանար։ (Մեկնալի։) Դժոխքի
զատապարտեալ հոգի մ'ինձ չափ չտանջուիր։ (Բարձր) Է՛հ, այդ
երկտասարդը ուզեց որ, կ'ըսես. ի՞նչ ուզեց, Ագնէս. աս ո՛րչափ
զաղանի կը պահես. ըսէ՛ ի՞նչ ուզեց։

ԱԳՆԷՍ. — Ուզեց որ իբր յիշատակ իրեն թողում այն ժաղաւէնը՝
զոր ասում էք ինձ, ես ալ չկրցայ չէ ըսել։

ԱՐՆՈՒՅ. — (Շունը տունէն)։ Է՛հ, ասածը թո՛ղ ժաղաւէնն
ըլլայ։ Բայց կ'ուզէի հասկնալ որ ձեռքներդ՝ պահնելէ զատ ուրիշ
բան չըրա՞ս։

ԱԳՆԷՍ. — Ի՞նչպէս. ուրիշ բան ալ կ'ընե՞ն։

ԱՐՆՈՒՅ. — Ո՛չ, այլ ըսէ՛ նայիմ, իբ այդ բաժն հիւանդութենէն
բժշկուելու համար ուրիշ բան չինդրեց քեզմէ։

ԱԳՆԷՍ. — Ո՛չ, այլ կրնաք երեւակայիլ որ եթէ խնդրած ըլլամ՝
ոչինչ պիտի դանայի որպէս զի խեղճը բժշկութիւն գտնէր։

ԱՐՆՈՒՅ. — (Յամ ձայնով, մեկնալի)։ Փա՛ռք, հազար փա՛ռք
Աստուծոյ աժան ազատելու եմ եթէ ուրիշ անգամ այս սխալումս
գործեմ՝ թող ամէն փորձանք բերեն զլուստ։ Այլ լսե՛նք։ (Բարձր)
Ձրեղ չեմ յանդիմանել, Ագնէս, փան պի այս պատահած բանը քու
պարզմտութեանդ հեռուանքն է։ Ո՛ր եւ է կերպիւ եղածը եղած է.
Յայտնի է թէ այդ ոչու փորձ երկտասարդին նպատակը դքեղ խաբել
ու յետոյ վրադ խնդալ էր։

ԱԳՆԷՍ. — Ո՛հ, տախկայ կարելի չէ. հարիւր անգամ կրկնեց եւ
հաւատեց զիս որ խաբելու դիտում չունի ամենեւին։

ԱՐՆՈՒՅ. — Դուռն չեմ գիտեր, Ագնէս, թէ իբ բոլոր խոստումները
փառայ մ'իսկ չեն արժեր։ Բայց սա՛ դիտելը վերջապէս թէ գեղեցիկ

արկղիկներն ընդունել, բարեձեւ գեղեցիկ երիտասարդներու բաջա-
ղանքներուն միտ դնել, անոնց նուաղկոտ ձեւերէն խաբուելով թու-
ղուլ որ ձեռուընեքդ ու ծղիքդ պագնեն, թողուլ սիրադ՝ որ խողտի,
ամենէ ծանր ու մահացու մեղքն է՝ զոր աղջիկ մը կրնայ գործել:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Մե՞ղք մ'է կ'ըսէք, եւ ծանր ու մահացու մե՞ղք մը.
եւ ինչո՞ւ, կ'աղաչեմ:

ԱՐՆՕԼՖ. — Պատճա՞ռը կը հարցնես. պատճառն այն է որ այս
բաներէն Աստուած սաստիկ կը բարկանայ:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Զարմանալի՛ բան, եւ ինչո՞ւ սաստիկ բարկանայ
Աստուած, այնքան ակորժ, այնքան անոյշ բանէ մ'որ ամենամեծ
բերկրութիւն կ'աղդէ սրտի: Ես այս բաներս չգիտէի տակաւին:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այո՛, բոլոր այս տարփական ցոյցերը, այս սիրուն
խօսքերը եւ այս անոյշ փայփայանքները ամենամեծ բերկրութիւն
կ'ազդեն սրտի, այլ աղջիկ մը հարկ է որ պատուաւոր կերպով
ճաշակէ այդ քաղցրութիւնները, հա՛րկ է որ անոնց մեղքը սրբուի
ամուսնութեամբ:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Ուրեմն այս բաներն ամուսնութեամբ մեղք չե՞ն

ըլլար:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այո՛:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Կ'աղաչեմ ուրեմն որ ժամ յառաջ ամուսնութիւնս
փութացնէք:

ԱՐՆՕԼՖ. — Ես ալ քեզի պէս այդ բանը կը փափաքեմ, եւ զայդ
կատարելու գիտում ունիմ:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Իրա՞ւ. կ'ըսէք:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այո՛:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Ո՛հ, ո՛րքան ուրախ պիտի ըլլամ:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այո՛, տարակոյս չունիմ որ ամուսնութիւնը գոհ եւ
երջանիկ պիտի ընէ գեղ:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Կ'ուզէ՞ք որ մենք երկուքս . . . :

ԱՐՆՕԼՖ. — Աներկմիտ եղի՛ր այս մասին:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Այդ բանն եթէ ըլլայ՝ ո՛րքան պիտի փայփայեմ գեղ:

ԱՐՆՕԼՖ. — Է՛հ, ես ալ նոյնպէս:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Ըստած խօսք մը կրտսա՞կ է թէ ոչ՝ ես չեմ հասկնար.
միթէ լրջօրէ՞ն կը խօսիք:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այո՛, լրջօրէն, եւ պիտի տեսնե՛ս:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Պիտի ամուսնանա՞նք, իրաւ:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այո՛:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Այլ ե՞րբ:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այս գիշեր իսկ

Ա.Գ.ՆԷՍ. — (Ծիծաղելով). Ա՞յս գիշեր իսկ:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այո՛, այս գիշեր իսկ. ուրախութենէդ կը ծիծաղեմ,

այնպէս չէ՞, Ա.Գ.ՆԷՍ.:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Այո՛:

ԱՐՆՕԼՖ. — Իմ ալ փափաքս գեղը գոհ եւ ուրախ տեսնել է:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Ո՛րքան չնորհապարս եմ ձեզ. ո՛րքան երջանիկ պիտի

ըլլամ իր հետ:

ԱՐՆՕԼՖ. — Իր հե՞տ մի. որո՞ւ հետ:

Ա.Գ.ՆԷՍ. — Ո՛րքան հետ պիտի ըլլայ, այդ երիտասարդին:

ԱՐՆՕԼՖ. — Այդ երիտասարդը իմ հաշուոյս չգար բնաւ: Այդ ո՛ր-
քան չուտ էրիկ կ'ընտրես, Ա.Գ.ՆԷՍ. ես քեզ լաւագոյն մը պատրաստած
եմ. Գաւով այդ երիտասարդին՝ կ'ուզեմ որ ամէն յարաբերութիւն

զաղբեցնես անոր հետ՝ եթէ իր սուտ հիւանդութիւնը՝ որով կը խտրէ քու պարզութիւնդ, զինք գերեզման իջեցնէ անդամ, կ'ուզեմ որ եթէ իր նենգաւոր քծինքները քեզ ընծայելու համար նորէն տուն դայ՝ համեստօրէն դուրսը դոցես երեսին, եւ եթէ բախելու համար ձախի՝ պատուահանէն զլիտուն խոշորկեկ քար մը նետելով՝ պարտաւորես զինք մէջ մ'ալ քու կողմէ չգալու։ Լսեցի՞ր, Ագնէս։

Ա.Գ.Ն.Է.Ս. — Ի՞նչ կ'ընէք, մե'ղք է որ այդ գեղեցիկ երիտասարդին...

Ա.Ր.Ն.Օ.Լ.Ֆ. — Աւելորդ խօսք պէտք չէ։

Ա.Գ.Ն.Է.Ս. — Ի՞նչ պէս կրնամ...

Ա.Ր.Ն.Օ.Լ.Ֆ. — Աւելորդ խօսք պէտք չէ, կ'ըսեմ, լսեցի՞ր։ Ել'ը վեր։

Ա.Գ.Ն.Է.Ս. — Այլ ի՞նչ, կ'ուզէք որ...

Ա.Ր.Ն.Օ.Լ.Ֆ. — Բաւական է, ես եմ հոս տէր եւ իշխան, ու կը խօսուիմ, հնազանդէ', դնա՛ վեր։

Դպրոց կանանցէն մեր ներկայ քաղուածը կը վերջացնենք հոս։ Աւելորդ է ըսել որ Արնօլֆ մինչեւ վերջ Հօրասի սիրային յարաբերութեանց նորանոր շարժումներն անոր բերնէն շարունակ լսելով իմանալով, եւ զանոնք խափանելու համար իր ձեռք առած ամէն կարելի միջոցներուն հակառակ՝ ձեռքէն կը փախցունէ իր սիրուհին անմեղուկ Ագնէսն՝ որ բոլոր պարզութեամբն հանգերձ՝ ինքնապերաբար ու ա՛յնքան արագ կերպով վարժ ու հրահանդ ստացած էր Սիրոյ դպրոցին մէջ։

Մ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ԻՆՉՍ

Ա՛խ, հաւակ մ'ըջար զոյգ մը քիւրով,
Յանձնրուած քաղդին
Սուրայիկն յաւե՛ս՝ նսած ֆովե ֆով,
Ծովերէն անդին։

Կամ փոս մը քացուեր, սուզուէիկն այդ տեղ,
Ուկիւանիկն մեջ։

Կամ ջուրերէն դուրս ապրեիկն մեկտեղ,
Սեր-հուրֆով մ'անշեջ։

Երկուքիս սերը քո՛ղ մե՛ջս քո՛վնար,
Սկսեալ այն օրէն,
Դիրկընդիսառնըրուած սիրեիկն զիրար,
Զուարթ, մեղմօրէն։

Հիմայ որ այսօր յուզուած է հոգիս,
Թախծներուս մեջ,
Պիտի ըզմայի որ սփոփեիր զիս,
Խաջակնօղ անկերջ։

Օ ՃԵՆԱԶԵԱՆ

ԳՈՐԼԷՆ ՔԱՏԷ ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՉ

ԹՕՏԵՐՍԱԿՆ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

1903 Փետրվարին Էնկն էր ⁽¹⁾, այս անդամուան թատերական սեզոնին՝ ոչ նուազ հուշակալոր Քասկն վայելելու բախտը ունեցաւ tout Pérain, Բըթի Շանի թատրոնին մէջ, հինգ գիշերներ յաջորդաբար:

Պարզ է թէ այս կարգի բացառիկ ստիթներէն ո՛րչափ օգտուիլ կը սիրէ Բերաշին, ըլլայ ան Հալ-Լալֆէն կամ Կրօ Բիւպլիֆէն: Անոր համար, իր թատերասէրի հանգամանքը լիովին արդարացուց ան, եւ ուրախալի է յիշել թէ հայ համայնքն ալ ներկայացուած էր հոտ՝ ընտրելագոյն դասակարգով մը:

Պատիէս — Գաբանալիս Les Faux Bonshommesը, Ռօսթանի տաքախարհիկ Les Romanesquesը, Օթիէ — Սանտիս Le Gendre de Mr Poirierն, Ա. Պիսանի Le Député de Rombignacը, Մօլիէրի Le malade Imaginaireը եւ մանաւանդ այն հիանալի monologuesները (Moderne! Mes Rêves, l'Hypnotiseur, le Cheval եւ. եւ.) սրամիտ զուարթախօհութեան վառվառն chargeեր, անցքերու, պատկերներու, տեսարաններու իրենց այլազան ու հալընդդէմ հանգամանքներով յուզումի ու մտածումի լայնագր էջը բացին զգայուն արուեստասէրներու մէջը՝ մարդկային զուարճալիօրէն դառնանոյշ կեանքին իրականութեանց հանդէպ:

Դրամ, Կին եւ Համբաւ: Ահաւասիկ fondը բոլոր այն համով կատակերգութիւններուն որոնց ունկնդրել տուաւ մեզ Գոլլէն: Քատէի անուանի խումբը: Les Faux Bonshommesի մէջ խորհրդածութեան գլխաւոր նիւթ կը ներկայանար խաղին զգացուցած սա դադափարը թէ Պատիէսի եղծած, կեղծած թիւերը մեզի նման են, բացարձակապէ՛ս մեզի կը նմանին, եւ թէ առաքինի ու համակրելի անձերը ա՛յնքան . . . տխմար են որ մենք բնա՛ւ պիտի չուզէինք անոնց պէս ըլլա՛լ:

Voilà qui serait moderne! Ինչպէս պիտի մտածէր նոյն ինքն Գոլլէն:

Բայց հպանցօրէն զբաղինք այդ թատերախաղով ուր դրամին ուժովը սոնքացող մարդուկ մը, Բէբօնէ, իր միջավայրին մէջ արբելու, ընդլայնելու ձեւեր մը կ'առնէ:

Բէբօնէ հարստ է իր հարստութեամբ, անոր համար որ զայն դիզելու համար բաւական նեղութիւն քաշած է եւ որովհետեւ գիտէ թէ բարեկեցիկ վիճակ մը մարդոց վրայ կը հրաւիրէ իր նմաններուն ակնածութիւնը: Ինքզինքը նկարել կուտայ աղք. պահապան դօրքերու հարիւրապետի տարազով, փափաքելով որ արուեստագէտը զայն դիւցազնական պիւրքի մը մէջ ներկայացնէ, յէ՛տեւ ինք դիւցազնի մը չըլլար: Եւ ասիկայ անոր համար որ յարգալիբ, հիացկոտ վերաբերում մը ունի ա՛յն առաքինութիւններուն նկատմամբ որոնցմէ զուրկ է մնացած: Կ'ուզէ որ իր աղջկանը պատկերը պատրաստող նկարիչը չի մոռնայ նկարին մէջ յիշել նաեւ սուսնն ու պարտէզին ծառերը — որովհետեւ զո՛ն է գդեակ մը եւ գեղեցիկ ծառերու հաւաքածոյ մը ունենալէն: Արուեստագէտները կ'արհամարհէ որովհետեւ արուեստէն բա՛ն մը չի հասկնար եւ իր գործը եղած է . . . կանգուռով կատու չափել քառասո՛ւն տարի անընդհատ:

(1) Գոլլէն Էնէ և իր Թատրոնը տե՛ս Ա. Մամուլ Թիւ. 9.

Այս մարդը երկու հասուկ աղջիկ ունի եւ կ'ուզէ զանոնք զրամօժութեամբ ամուսնացնել: Որովհետեւ առանց զրամի երջանկութիւն չի կրնար ըմբռնել Նրկու թիկնածունքը ներկայացած են արդէն օրէմըլինին ձեռքը խնդրելու:—Անաթօլ եւ Օքթավի Ու խնամ ծնծաւաշարք է հայր Բէրօնէի փոփոխամտութիւնը որով այդ երկու երկտասարդներուն հետ խաղի կ'եղլէ, նախ մէկուն ու յետոյ միւսին խոստանալով իր աղջկան ձեռքը որովհետեւ Անաթօլը Օքթավին աւելի հարուստ կը կարծէ եւ փոխադարձաբար: Լըքառածօնէլ անուն մանուկացած գործի մարդ մըն ալ այդ . . . ճգնաժամին վրայ հասած է եւ միլիոններ շահելու ծրագիր մը ներկայացուցած մեր մարդուկին որ առանց երկար բարակ մտածելու, հաւանութիւնը յայտնած է եւ իր զրամագլուխներուն միմ մասը անոր արամադրութեան տակ գրած:

Երկեանի (parvenu) զուարճալի տիպար մը վերջապէս՝ Բէրօնէն, որուն զերը փայլուն յաջողութեամբ կատարեց Գողլէն Քառէ: Անգին ոչ նուազ կեղծաւոր տիպար մը կայ, Հայր Տիւֆուռէն, ու մայրական կոյր սիրոյ օրինակ մը հանդիսացող իր կինը՝ Տիւֆուռէ շատ ձանձրացած է իր կնոջմէն եւ անոր հիւանդութեանը . . . պըտոյտի ելլել կը սիրէ, որովհետեւ . . . դիւրազգած է չափաւանց: Ատիկայ սակայն իրեն չարդիւր յայտնել որ, եթէ պիտուածով կինը մնոնէր — որուն զաղափարին առջեւ . . . զայլի արդունք կ'սկսի թափել — գլուզ մը պիտի երթար հաստատուել: Գեղեցիկ տան մը մէջ, կառք մը ունենալով իր արամադրութեան տակ ինչպէս նաեւ ձի մը . . . եւ տեսնելու էր թէ իր արամադրին զէմքը ի՞նչ լուսաճառանչ այլակերպութիւն մը կը կրէր յանկարծ՝ այդ խոստափուկ երազին մէջ ժպտած պահուն:

Գալով Պասքուռն, սիրուն է ան: Ճկուն եւ ըմբանող միտք մը, որ կ'ընդնշմարէ իրերուն հալադրութիւնները, որ կը գնահատէ՝ իր դովել ուղած անձինքը, խօսուն տիպար մը վերջապէս: Եւ իր առաւելութիւնները, իր զրամագլուխը — ժողովրդական լսցատարութեամբ:

Եթէ Բէրօնէ, Պասքուռն եւ Տիւֆուռէ ընտանիքը մեր խեղճ նմանները կը ներկայացնեն, խաղին միւս դերակատարները սակայն «ապու չներ» են պարզապէս: Էսկառ, Օքթավի Էմըլին եւ Էօթէնի իրենց խառնուածքին, ճաշակին, նկարագրին եւ ըմբռնումներուն տեսակէտով միմ բան մը չեն արժիր: Օքթավի, անմեղ աղայ մը, ա՛յնքան անշահախնդրօրէն կոյր է որ Բէրօնէին 200,000 ֆրանք շորթել տալու չափ . . . տոմար զոհողութեան մը կը տոկայ: Եւ առիկայ՝ յայտնած ըլլալուն համար ազա՛հ չաճամոլին թէ՛ Վէրթիյայ հարուստ agent de change ին աղգականն է ինքը: Բայց այս պարզամիտ երիտասարդը հրաշալի կարողութիւն ունի միեւնոյն տունը գործի մէջ եւ ա՛յնքան յանդուգն է որ նոյն իսկ Վէրթիյայքն ալ կ'ապշեցնէ:

Էմըլին եւ Էօթէնի, երկու քոյրերը, մտածելիք ուրիշ բան չունին բայց եթէ մեծ ճաշակով հագուիլ, չքովի կառքեր ունենալ եւ Օքեռան մէջ ալ օթեակ մը: Ի՞նչ փոյթ՝ աւելին, քանի որ հայր Բէրօնէն հարուստ է, իրենց բոլոր փափաքներուն զոհացում տալու չափ հարուստ: Բայց նախախրութիւններ ալ ունին առնել: Օրինակ՝ կի համար Էմըլին առջիպղ տմոսին մը ունենալ կ'երազէ եւ երբ կը տեսնէ թէ իրեն փետայ ըլլալիք Օքթավի նկարչութիւնը թողած սեղանաւորական դործերով կ'զբաղի, գայն արհամարհել կ'սկսի: . . . Բարեբախտաբար այդ «մատղաշ հնդկահաւ» ին նմանները ամէն տեղ

զոյութիւն չեն ունենար:

Թատերախաղի հանդամանքէն աւելի՝ փայլուն, յանգաճօխ քերթուած մը՝ Ռօմիանի *Les Romanesques*: Լուսինայ գիշերով, երկու տարփաւարներ իրենց սիրոյն փառքը կ'երգեն, երբ բարեկամ մօրէն կը մեղսակցի իրենց՝

... Sa grande forêt brune

Qu'amplifia la rêverie immense de la lune.

Անխելթական սիրոյ մը պատկերացումն է առ, ամպերու բարձրութիւնէ մը հուսկ անխուսափելի իրականութեան վերադարձ մը, զոր ա՛յնքան նրբերանգութիւններով փրկել փորձած է Ռօմիան իր այդ երեք արարուածով թատերախաղին մէջ ոչուն վերջին երկու մասերը, սակայն զուրկ չեն զգացումի արուեստականութիւններէ եւ անսովոր իրադարձութիւններէ: Էմիլ Ֆակէ, մեծանուն քննադատը, զգացուցած է արդէն այս պարագան, այդ *pièce* ին առաջին մասը միայն սիրուն ու մնացեալը զանգաղ ու երկարածի՞ր գոնեւ լով: Այսուհանդերձ բաւական հաճօքով ունկնդրուեցաւ ան մանաւանդ « զրաւերներէն եւ դեռաւ սիրահարներուն » կողմէն:

Պ. Վուլթիէ եւ Օր. Ժ. Հանրի զոյգ մը « վերացած » տարփաւորներու (*Percinet & Sylvette*) եւ Գոլլէն Բատէ Սթրաֆօրէի գերեւուն մէջ շատ ծափահարուեցան: Շամպլի եւ Լօպէսթի ալ « զովութեան բարենիշ » ի արժանացան Բասքինօի եւ Պէսկամէնի տիպարները ներկայացնելով:

Օժիէ — Սանտի *Le gendre de Monsieur Poirier* ի գլխաւոր դերաւատարն էր Գոլլէն՝ *Poirier* ի գերին մէջ, մասնակցութեամբ Վուլթիէի (*de Presles*) եւ օր. Ռէյնայի (*Antoinette*) ինչպէս նաեւ Շամպլի (*Verdelet*) Լօպէսթիի (*Vatel*) Շէլէլի (*Montoreyran*) եւն: Անունի հմայքի մը վրայ է խնդրը, *de Presles* իր մարքիդի տիպարութեն զուրս առաւելութիւն մը չունի, թէ եւ վայելուչ է, պարտքեր ունի ապին անդին զորս անշուշտ իր ապագայ կենը պիտի հաճի վճարել անոր երկվանկ հնչուէ պիտակին սիրոյն... Մարքի՛դ, չէ՞ մի որ Անթուանէթ ալ մարքիդուհի մը պիտի ըլլայ: Բայց պահանջատէրեր կ'սկսին նեղել *de Presles* որ ստիպուած է միեւնոյն տանն իր համանուհիին պարտքերն ալ վճարելու համար զրամ ձարել: Անթուանէթ վեհանձնութեամբ կը վճարէ ամէնքն ալ, այն պահուն ուր վաշխառու մը կ'սպառնար մարքիդը անպատուել անոր ներկայութեան: Իրենց ամուսնութենէն վերջ սակայն համանուհիին պարագան շատ ծանր կուգայ մարքիդուհիին որ իր ամուսինին հասցէին եկած նամակէ մը զոր հայրը կը բռնայ կարգալու՝ կը տեղեկանայ այդ խնդրին և զուտ մը « մաղ մնացած » է երբ բարեկամ զուգս մը (*Montoreyran*) միջամտելով կը յաջողի վերջ տալ անհամաձայնութեան:

Ա. Պիսօնի *Le Député de Bombignac*ը բաւական զուարճալի հանդամանք մը կը ներկայացնէր: 15 օրեայ արձակուրդ մը վայելելու համար, ամուսնացած եւ թթուանոյշ... կեսուրի մը աէր պարսն մը կ'ուղէ երեսփոխան ընտրուել Ֆրանսայի հարաւային քաղաքներէն մէկուն համար թէ եւ վտահ է թէ իր թեկնածութիւնը... ջուրը պիտի իյնայ: Այսու հանդերձ իր քարտուղարը փոխանորդ կը կարգէ եւ կ'սպասէ արդիւնքին: Գործունեայ պաշտօնեան իրերը այնպէս մը կը կարգադրէ որ իր յանձնարարին անուանով կը յաջողի ընտրուել: Նրկուքն ալ իրենց տեղերը վերադարձած են ատանց զի-

բար տեսնելու, ուրիշց յաջորդութեան բաւական զուարճալի վրիպանքներ տեղի կ'ունենան:

Քարաուղարի զերը կը կատարէր Գողլէն: Թէեւ բուն զինքը յատկանշելու կոչուող լայն ու ցայտուն ընորոշութիւն մը չունենար ան, — երկրորդ տասնիճանի համապատասխան զեր մը ըլլալուն — եւ սակայն հող թ'ակ էր մեծագոյն արժանիքը հանճարեղ արուեստագէտին որ զիտցաւ ըստ'ը խաղը վարել իր այդ աննշան կարծուած ծաղումին մէջէն: Իր տեղը, ուրիշներ թերեւս աւելի խոտապահանջ ու աննեղող ըլլային՝ պաշտօնէի երկրորդական զեր մը ներկայացնելու: Բարամազութեան մը մէջ, բայց Գողլէն, արեւուհատի'ն սիրոյն, բոլոր արիւարներուն հետ ալ կը թուի հաշտեցուցած ըլլալ իր ճկուն ու բազմաոյգ արուեստագէտի առաւելութիւնները, ըլլան անոնք պաշտօնեայ, սպասաւոր (ինչպէս *La joie fait peur*ի *Noël*ը) եւն:

Բայց ամենէն մեծ յաջողութիւնը *sureur*ը, ինչպէս ամուր են ըսել թատրոնի աւարիտներէն սմանք, Մոլիէրի ծանօթ «*Նրեւակայական հիւանդ*»-ին վերապահուածն էր *Argan*ի զերը զոր կատարեց Գողլէն, անդադրում ծիծաղներու եւ ծափերու տարախնեւուն մէջէն շարունակուող գաւեշտ մը եղաւ: *Sopha*ն *Purgon*ի (Վալպոէ) խել մը հիւանդութիւններու վաղահաս վտանգով իր յաճախողին սպառնալու պարագան մանաւանդ շատ ծիծաղաշարժ էր: Ու հիւանդին զգացած սոսկումը՝ ա'լ աւելի: Ո'վ չի յիշեր Մոլիէրի այս վերջին թատերախաղին այդ յիշատակելի զրուարդ ուր *bradypepsie*ն *dyspepsie*, *dyspepsie*ն *apepsie*, *apepsie*ն *Nemerie* եւ այսպէս յաջորդաբար մինչեւ... մահ զիմելու տարսափով կը համակէ աօքթուր իր հիւանդը...: *Fleurant* (Լըվալիէ) եւ *Diafoirus*ներու (հայր եւ որդի) զերերն ալ լրացուցիչ մասը կը կազմէին եւ կատակերգութիւնը ճշմարիտ *farce*ի մը հանդամանքին հետ կը նոյնաբար կարծես:

Աւելորդ չէ ըսել թէ իւրաքանչիւր թատերախաղի՝ մէկ արարուածով գաւեշտ մը կը յաջորդէր կամ կը կանխէր զայն (ինչպէս *l'Anglais*ն ուր *Jack - Spleen*ի զերը կը կատարէր Գողլէն, *La joie fait peur* եւն) եւ ամենէն վերջը մեծ վարպետէն 2—3 *monologue*ի ունկնդրելու բախար կ'ունենայինք: Գողլէն հրաշալի *diseur* մըն է եւ իր մենախօսութիւնները՝ սրամիտ ու համով կերպով համեմատած ըլլալուն առաւելութիւնը կ'ընծայեն:

Պոլսի օտար թերթերը արդէն օրը օրին *compte - rendu*ներ տուն թատերական այս նշանակելի *Voyage*ին ներկայացուցներուն մասին եւ մեր թերթերէն սմանք ալ, խղելով այս անգամ իրենց գերեզմանական լուսթիւնը, պահ մը զբաղեցան անով, *Moderne*! թ թարգմանութիւն մը ընելով եւ մէկ երկու սխալներ նուիրելով արեւելաբան չափ վարպետին յաջողութիւններուն *Monologue*ներուն վրայ աւելի ծանրանալ գոյցէ աւելորդ ըլլաւ քանի որ *Moderne* ի նմոյշը պիտի բաւէր արդէն յատկանշելու համար Գողլէնը որչափ իրերեւոյցանաւոր կատակերգակ-գերասան, նոյնչափ մըն ալ *monologue* ներու սրամիտ հեղինակ մը:

Հիմայ որ յիշողութեանն ու ձեռքիս տակ գտնուած միջոցներուն չափով նիշեցի թատերական անցքերը, զբաղինք քիչ մ'ալ Գողլէնի կենսագրական գիծերով որոնք մէկէ աւելի շահեկան ու հետաքրքրական երեւոյթներ կը պարզեն:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԽՏԸ*

Բ

Ընդհանրապէս ժողովուրդին մէջ կը կարծուի թէ, Ֆրանկախոր կը տարափոխուի միայն սեռական յարաբերութեան ժամանակ: Անշուշտ այս վերջինը, ըլլայ կանոնաւոր կամ մանաւանդ անկանոն, վարակեալ գէպերուն ամենէ խոշոր բաժինը կը պահէ իր հաշուին, որովհետեւ նա կը ներկայացնէ տարափոխման շատ նպաստաւոր պայմաններ: Սակայն լատէ գիտնալ թէ, կան վարակման ուրիշ միջոցներ որոցմէ մի քանիները միայն կրնան օգտակար ըլլալ ընթերցողին, դործական տեսակէտով եւ որոց միւսները ազանովաբար անոր հետաքրքրութիւնը պիտի չարմեն:

Առաջիններուն մէջէն ցոյց պիտի տանք նախ եւ ասոյ համարը. այս՝ համարը, ամենէ կաթողինէն սկսեալ մինչեւ ամենէ անմեղը, կրնայ վարակման ասիլ տալ նամանաւանդ երբ զայն ընծայող *avarié* անձնաւորութիւնը, թշնամական կամ միջոցէ լարեկամական ? նպատակով, խածանք մ'ալ աւելցնէ:

Այնուհետեւ յիշենք սրճարաններու եւ պանդոկներու մէջ զանազան պէտքերու համար դործածուած իրեղէնները, որք կրնան տարափոխման միջոցներ լինիլ:

Կլկլախի սաթը, որ ժամերով ենթակային բերնին մէջ կը մնայ, հոն կը դառնայ ու կը դառնայ եւ անոր ամբողջ մասերուն կը զըպչի, շատ զերութեամբ կրնայ սպականիչ գեր մը խաղալ եթէ անձնական չըլլայ ոչ ալ խղճի մտօք մաքրուած:

Ասոր նման միջոցներ են նաեւ անոնք որ կրնան նոյն դործը տեսնել, թէ եւ նուազ նպաստաւոր պայմաններու մէջ, եթէ կլկլախին տեղը անցնենք ուրիշ առարկաներ, ինչպէս են զգալը, պատառաքաղը եւ բամակը:

Երբ վերը յիշուած պարագաներուն մէջ *chancre* երեւան զայ, ընդհանրապէս նա կը զետեղուի կամ չրթանց ներքին մասին վրայ եւ կամ, ալ աւելի յաճախ *avysgdalé*ներուն վրայ: Ամեն ոք գիտէ թէ այս վերջինները, որոց հայերէն նշագեղծ կըսեն, կը գանուին կոկորդին մէջ, լեզուին ոչ աչառ ծայրին երկու կողմերը: Այդ գործարանին մակերեսովը կը ներկայացնէ, նոյնիսկ ատող վիճակին մէջ, քանի մը գնդասեղի գլխի մեծութեամբ խորներ, որք գիւրտութեամբ *syphilis* թոյնին պատուարան մը կ'ընծայեն, այդ պատճառաւ կըսուի թէ՛ նշագեղծը փրանկախիսին գողակիցն եւ Հակառակ միւս մասերու վրայ գտնուած *chancre* ին *avysgdalé* ինը երկար շարաքներ բաւական ցաւ կը պատճառէ:

Տարափոխման ուրիշ մէկ ձեւը կը ներկայացնէ անգլին: Երբ ստիբիլ մը ծառայէ այս դործիքով անձ մը, որ իր երեսին վրայ ունի *syphilidés* եւ իր բերնին շուրջը *plaque muqueuse*ներ, եւ երբ առանց զայն մարբելու, ամէլէ ուրիշ մարդ մը, կրնայ այդ վերջինը վարակել, չնորհիւ միոյն այն հեղձերուն՝ որք գիւրտութեամբ կը բացուին այդ միջոցին: Այսպիսի պարագաներու մէջ *chancre* երեւան կ'երեն կամ երեսին, կամ վզին մարթին վրայ: Վարակման այս ձեւը չարիէն ալ աւելի հաշուադիւս չէ, քանի որ մենք վեց ամսուայ

* Տես Ա Մամուլ Թիւ 50, երես 1190:

համեմատութեամբ փոքր ժամանակամիջոցի մը մէջ, առիթ ունեցանք, երբ կ'այցելէինք Brocqի դարմանատունը, դիտելու այսպիսի կրեք գծերազդ գէմքեր: Հիսուսաբար շատ կարեւոր է, ըսենք անհրաժեշտ է, անձնական անկէի մ'ունենալ, եւ ասոր պակասութեան, պահանջել ստիւրիչէն որ իրականապէս *service antiseptique* ու մը կատարէ իր պաշտօնը:

Անկէն յետոյ, կարգը կուգայ բժշկական գործիքներուն:

Բժիշկները, նամանաւանդ ատամնաբոյժները, (որովհետեւ անոնք շատ աւելի առիթ կունենան, նոյն գործիքով, նոյն օրուան մէջ, բազմաթիւ անձերու վրայ աշխատելու) եթէ խղճի մտօք չմտքերն իրենց գործիքները, կրնան *avarie* անձ մը դարմանելէն յետոյ, վարակել այդ տեսակէտով մաքուր մարդ մը:

Ա. Մանդոյ ընթերցողք կը սիշեն անշուշտ, թէ երբ կը գրէինք ծաղիկի վրայ, ցոյց տուինք որ պատուաստումը կրնայ սիֆիլիսի վարակման միջոց մը լինիլ, եթէ այդ նպատակով գործածուի ապականուած անձի մը վրայէ քաղած պատուաստը: Մանուկները, որք այդ տեսակ տարափոխման մէջ զսնկուած ամենէ մեծ բաժինը կուտան, կրնան նաեւ փրանկախ *us* անայ իրենց *us* նուս *us* եթէ այս վերջինը բնատնիքի մը մէջ մահէ ատանց բժշկական քննութեան մը ենթարկուելու, եւ եթէ իր ստիւնքներուն ծայրերը կը կրէ սիֆիլիսի թիւրակն ուր եւ է արտայայտում մը, նամանաւանդ *plaque ougueneuse* ներ, կը վարակէ մանուկը: Չմոռնա՛նք սակայն բնութ, թէ փոխադարձաբար, երբ ասոզ ծանուտ մը, կը կերակրէ սիֆիլիսի ծնողքէ ծագում առած եւ ի ծնունդէ սիֆիլիսի կրնայ մը, կրնայ իր ստիւնքներէն միտն ծայրը ունենալ քիչ ատենէն, պատուական *chancere* մը: Հիսուսաբար, միայն մանկանց ծնողքը չեն որ իրաւունք ունին ասոզ ծանուտ մը փնտռելու, այլ եւ այս վերջինն ալ տեղեակ ըլլալ պէտք է ոչ թէ միայն երախային, այլ եւ անոր ծնողիկն առողջապահիկի փիճակիկն: Որովհետեւ, *avarie* հայր, կամ մայրէ մը յառաջ եկած մանուկը, եթէ որ եւ է ֆրանկախ ստիւնքայայտում մը չունի իր ծնողեան յաջորդող քանի մը չարաթններուն կամ քանի մը ամիսներուն մէջ, կրնայ անոնցմէ իր վրայ կրել, երեք չորս, չինոգ ամիս կամ աւելի վերջ:

Վերջապէս, լրացնենք այս օրինակ տարափոխման ձեւերու շարքը քանի մը բառ բնակով դրամներու խաղացած դերին վրայ:

Avarie անձ մը որ *plaque ougueneuse*ներ կամ *gonome syphilitique* մը կը կրէ իր բերնին եւ նամանաւանդ իր քիթին մէջ, կրնայ մի քանի միջոցներով զորս դուշակելու համար ընթերցողք մեծ երեւակայութեան պէտք չունին, հաւաքել հիւանդութեան թոյնը իր մատներուն վրայ, եւ անոնցմէ զայն անցնել իր գործածած դրամին: Դիւրին է բմբանել որ, երբ վերջինը ուրիշի մը ձեռքը փոխանցուի, կրնայ ուղղել ախտին թոյնը, դարձեալ նոյն միջոցով, բայց այս անգամ ճամբուն հակասակ ծայրէն սկսելով, գէպի անոր քիթն ու բերանը եւ գետեղել զայն ատնցմէ միտն մէջ: Եւ անա ինչպէս երբեմն կը պատահի որ մարդ մը քիթին մէջ *chancere* մը կունենայ:

Ֆրանկախտին տարափոխման բոլոր այս ձեւերու ծանօթութիւնը կրնայ օրտակար ըլլալ ընթերցողին գործնական տեսակէտով կան ուրիշներ որոնց ջահեկան մասը՝ լոկ գիտական է եւ օրոնցմէ պիտի բնորոշենք ա.) *la syphilis professionnelle* բ.) *la syphilis par conception* եւ գ.) *la syphilis héréditaire*: Այսինքն ա.) ֆրանկախտ ստացուած, բժշկական պաշտօնով, բ.) ֆրանկախտ ստացուած, յղարկաւոր, գ.) ֆրանկախտ

ստացուած, ժառանգականութեամբ:

Ամեն ընթերցող հասկցաւ, յուսանք, թէ ինչ ըսել է բժշկական պաշտօնով սիֆիլիզէ վարակուիլը Ինչպէս որ ատամնաբոյժերը (եթէ կուզէք, բժիշկներն ալ մէջը զրէք) երբեմն գործիքի միջնորդութեամբ կրնան վարակել մաքուր անձ մը, նմանապէս անոնք կրնան նոյն գործը կատարել իրենց վրայ, եթէ նման գործիքով մը ինքզինքնին վերաւորեն: Այսպէս է որ պատահեցաւ, ասկից շուրջ 6-7 տարի առաջ, մեր ամեն պաշտօնակիցներուն ծանօթ, մի երեւելի եւ շատ ողբալի դէպք, յանձին Professeur Heidenrach, Naney քաղաքի բժշկական համալսարանին նախկին Doyen ք: Բրօֆէսէօրը, գործողութեան մը ժամանակ, ենթակային արիւնէն ապականուած նշարակովը վերաւորեց իր աջ ձեռքին ցուցամատը, որով վրայ ունեցաւ chancre syphilitique մը: Բիշ ասեմէն վերջ, Prof. Heidenrach հակառակ ամենէ խիստ դարմանումի մը, զո՛հ պնաց երբորդական կրնաւ ստուգելու մը: զո՛հ կրկնակի նշանակութեամբ, որովհետեւ նա զո՛հ եղաւ այդ հիւանդութեան, որ միշտ հրէջ մըն է: Եւ զո՛հ, որովհետեւ նա մեռաւ իր պարտականութեանց մէջ, այն անվեհեր անձնութեամբ, որով ամբողջութեամբ, եւ չէն կենար վարակելի դէպքերու առջեւ:

Ո՛չ նուազ շահեկան եւ նամանաւանդ ո՛չ նուազ նուիրական է, տարափոխման այն ձեւը՝ զոր վերը համաձայնեցանք կոչելու՝ յղութեամբ սւսցրած փրանկալս: Ահաւասիկ ինչպէս կը պատահի այս վերջինը: Ամուսին մը (այլ) ժամանակաւ ունեցած է սիֆիլիզ, լաւ խնամուած է, տարիներէ ի վեր եւ ոչ մէկ արատայայտում մը չունի, արտաքուստ ամենեւին վարակելի չէ եւ իր բժիշկին թոյլատուութեան վրայ, ամուսնացած է: Արդ, մի քանի հաղւաղութեալ դէպքերու համեմատ, դէպքեր, որք բժշկական տարեգրութեանց մէջ նշանակուած են Diday եւ Prof. Tournier կողմանէ, երբ այդպիսի անձ մը իր կինը յղացնէ, դարձեալ կը կրկնենք, այնպիսի առեւ մը՝ ուր ինք եւ ոչ մէկ կասկածելի նշան ցոյց չի տար, կը պատահի որ, իր կինը, յղութեան շարունակ կամ հիւնգերորդ ամսուան մեջ, սիֆիլիքի շրջալը կ'սպացուցանեն:

Այսպիսի պարագաներու մէջ, կինը առաջնական ֆրանկալսի արտադրութեամբ, chancre չունենար, այլ ուղղակի երեւան կը հանէ երկրորդական նշանները, այսինքն Roséole, իր syphilide ներսին եւ plaque muqueuse ներսով: Այս եղելութիւնը հետեւեալ կերպով բացատրուած է: Այլը արտաքուստ մաքուր է, բայց դեռ հիւանդութեան թոյնը ունի, իր sperme ին՝ այսինքն իր հունարին մէջ: Որչափ որ յղութիւն չկայ, իր յարաբերութիւնները վարակիչ չեն, բայց երբ զաւակ մը սկսի ծաղում առնել, այս վերջինը միացման զիմ մը կըլլայ, ո՛չ թէ միայն ամուսիններուն սիրոյն ու ընտանեկան կապակցութեանց մէջ, այլ եւ անոնց արիւններուն միջեւ: Քանի որ հայրին հունարը սիֆիլիքիք է, զաւակն ալ անոր նմանը պիտի ըլլայ: Արդ, ամեն ոք զիտէ թէ ապագայ երախտն, երբ դեռ իր մօրը արգանդն է, անուշդը կ'ստանայ ու կը մեծնայ, միշտ իր գործածուած ու անստուգ արիւնը մայրին ստալով եւ անորմէ ստանալով անդարար եւ կենարար արիւն մը: Կարելի չէ երեւակայել տարափոխման տեսիլ նպատատ որ պայմաններ Դիւրին է նմանապէս ըմբօնել որ, այսպիսի պարագաներու մէջ վարակուած կին մը, արտաքուստ chancre ցոյց չի տայ, բնական է եւ պէտք է որ այս վերջինը զետեղուի հոն, այն ներքին գործարանին վրայ՝ որով կըսեն placenta, եւ

որու մէջ տեղի կ'ունենայ զաւակին եւ մօրը արխաններուն փոխանցումը:

Բոլոր այս սեղեկութիւնները մեզ մեծապէս պիտի օգնեն, ընթերցողին բացատրելու համար, այս ուսման վերջին կէտը որ է ժառանգականութեամբ ուսացում փրանկիստը: Ամեն ոք ըմբռնեց թէ ինչ է այն, ֆրանկիստ մը զոր զաւակ մը կ'առանայ ի ծննթեանէ իր հօր կամ իր մօր կողմանէ: Շատ հետունքի պիտի երթայինք, եթէ այդպիսի սիֆիլիզ մը ունեցողն նկարագրութիւնը ընէինք. թերեւս այդ ըլլայ ապագային համար նոր յօդուածի մը նիւթը: Առայժմ, լինողներէք այս օրումը շեշտելով կէտ մը, որ իր շահեկան մասը ունի եւ որ է հետեւեալը:

Ժառանգական ֆրանկիստ ունեցող էակ մը, անպատշաճ իր ծնած օրը, մեզի ծանօթ արտայայտւելները ցոյց չի տար, նա կրնայ ներկայացնել անոնցմէ ոմանք, (ընտանաւար, երկրորդական եւ երրորդական ճշանները, քանի որ chancre, ծնողքը ունեցած է զաւակին հաշտոյն) իր կեանքին ուր եւ է մեկ վարկեանիւ, ըլլայ ֆանի մը ամիս, ֆանի մը տարի, ֆան տարի, կամ աւելի վերջ:

Ահառարիկ այն ծանօթութիւնները, զորս պատշաճ համարեցինք ընթերցողին տալ, ֆրանկիստի վարակելի ժամանակներուն եւ վարակման տարրեր ձեւերուն վրայ:

Յաջորդ յօդուածով, պիտի քննենք սիֆիլիսի քննութեւնը ապագան, զանազան տեսակէտներով:

ՏՕԲ. Վ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ԱՌՌԱՊԻԱԴԱ* (L'ARRABIATA)

ՎԷՊԱԿ ԻՏԱԼԻԱՆԵՆ ԲԱՐԲԷ

Դրեց՝ PAUL HEYSE

Թարգմ. ՎԱՐՍԱՄ

— Ներէ՛ իրեն, ինչպէս որ մայրդ ներած է, եւ ա՛լ մի մտածել այդ տխուր յիշատակներուն վրայ: Աստուած քեզի վերապահած է լաւազոյն օրեր որոնք մոռցնել պիտի տան քեզ անցեալը:

— Երբէք պիտի չմոռնամ, ըսաւ Լօրէլլա սարսաղով, եւ պէտք է լաւ գիտնաք, Հա՛յր, որ այս պատճառաւ միտքս զբաղեցնում է աղջիկ մնալ: Զեմ ուղեր բնաւ այնպիսի մարդու մը հրամանին տակ մտնել որ՝ խելքը փչած ատեն՝ կրնայ զիս ձեծել կամ չոյել: Եթէ այսօր մէկը ուղէ զիս ձեծել կամ համբուրել, կրնամ եւ զիս պաշտպանել . . . մայրս չէր կրնար ինքզինքը պաշտպանել . . . ո՛չ ձեծի, ո՛չ համբոյրներու գէմ . . . որովհետեւ կ'սիրէր: Երբէք չեմ ուղեր սիրել մէկը այն աստիճան որ կարող ըլլայ զիս մոռցնել կամ զժրաղի ընել:

— Դուն տղայ ես, Լօրէլլա, եւ տղու պէս կ'սօսիս: Միթէ ամէն

* Տե՛ս Ա Մամուլ Թիւ 50, երես 1194:

մարդ հօրդ պէ՞ս է: Տեսած չե՞ս երբէք չէ՞նք շնորհք ընտանիքներ,
այնպիսի լաւ կիներ որոնք սիրով եւ համաձայնութեամբ կ'ապրին
իրենց ամուսնոյն հետ

— Բայց ոչ ոք գիտէր թէ մայրս որչա՛փ կը սիրէր հայրս, աւելի
լաւ ունէր մեռնել քան թէ արտունջի խօսք մը հանել բերնէն ու
բովհետեւ չափէն աւելի կ'սիրէր զանի: Եթէ ասիկա է սէր ըսուա-
ծը, եթէ սէրը կրնայ մեր շրթունքները գոցել՝ երբ անոնք պէտք
ուենին օգնութեան կանչելու, եթէ սէրը պարտք կ'գնէ մեր վրայ ան-
արտունջ եւ անխօսուի տառապել, տառապիլ ա՛յնքան որքան չպի-
տի տառապէլնք նոյն իսկ մեր ամենէն անհաշտ թշնամիին երեսէն
. . . այդ տեսակ սէր մը, կ'իրկնեմ, ինծի համար չէ. երբէք չպիտի
սիրե՛մ:

— Ձեռ գիտեր թէ ի՞նչ կըսես, աղջիկս: Երբ ժամանակդ գայ,
պիտի չկրնաս ինքզինքիդ խորհուրդ հարցնել՝ գիտնալու համար թէ
կ'սիրե՞ս եւս ոչ . . . : Հապա պատկերահա՞նը, ինչէ՞ն գիտես որ
անիկա քեզի հետ գէշ պիտի վարուէր:

— Անոր աչքերը ունէին ճիշտ այն արտայայտութիւնը զոր կ'ըս-
տանային հօրս աչքերը՝ երբ մօրմէս ներողութիւն կ'խնդրէր եւ իր
թեւերուն մէջ կ'առնէր զանի՝ հետը հաշտուելու համար . . . : Ես
լաւ կ'ձանջնա՞մ այդ աչքերը: Մարդ մը այդ տեսակ աչքեր ունե-
նալով հանդերձ՝ կրնայ քաջութիւն ունենալ ծեծելու իր կիներ որ ո՛ր
եւ է գէշութիւն բրտած չէ իրեն: Սոսկում եկաւ վրաս՝ երբ նորէն
տեսայ այն աչքերը:

Լօրէլլա ա՛լ չչարտահանեց: Երէցն ալ կ'ըլէր՝ մտքին մէջ փն-
տելով այնպիսի իմաստուն խորհուրդ մը որ կարող ըլլար կտրել
այս յամառ աղջկան կամքը: Սակայն խոհեմութիւն սեպից բան մը
չըսել նոյն պահուն, նշմարելով այն յուզումը զոր երիտասարդ նա-
ւաժարը զգացած էր այս խոստովանութեան վերջերը:

Երկու ժամ նաւարկելէ յետոյ՝ երբ Քարրիի փոքրիկ ծովախորշը
հասան, Անթօնիօ իր թեւերուն մէջ տուաւ երէցը եւ քանի մը քայ-
լով ծովափին վերջին արիքները կտրելով՝ ատրուս դայն յարգանք
չոր աւազին վրայ դրաւ: Լօրէլլա չսպասեց որ գայ վինքն ալ գրկէ
տանի. մէկ ձեռքով իր կարծ չըջաղկեաթին ծայրերը ժողվտեց, միւ-
սով ալ սոսնամանները եւ փոքրիկ ծրարը բռնեց եւ երկու ոտու-
մով ծովեզերք հոտաւ:

— Ես այս գիշեր Քարրի պիտի մնամ, ըսաւ երէցը: Ինծի մի՛
սպասեր, Անթօնիօ, կրնայ ըլլալ որ վաղը վերադառնամ: Երբ տուն
երթաս, Լօրէլլա՛, ըսէ՛ մօրդ որ շարթուս մէջ պիտի գամ զինք
տեսնելու: Մութը չկոխած Սօրէնթ պիտի դառնաս, այնպէս չէ՞:

— Եթէ յարմար առիթ մը պատահի, պատասխանեց մանկամարդ
աղջիկը, իր բոլոր ուշադրութիւնը տալով չըջաղկեաթը կարգի գնե-
լու:

— Դիտէք թէ ես պարտաւոր եմ վերադառնալ, ըսաւ Անթօնիօ՝ անտարբերութիւն կեղծող ձայնով մը: Հոս պիտի սպասեմ մինչեւ Ալլէ Մարիա, եթէ մինչեւ այն ատեն չերեւնաք, ալ չեմ սպասեր:

— Պէտք է որ Լօրէլլան միասին դայ, պնդեց երէցը: — Ձի կրնար մայրը մինակ թողուլ բոլոր զիշերը: Շատ հեռու է երթալիք տեղդ, Լօրէլլա՛:

— Անաքաբըրի մօտ այգի մը կայ՝ հոն պիտի երթամ:

— Ես ալ Բարբի. Ուրեմն, Աստուած հետդ աղջիկիս, եւ քու հետդ Անթօնիօ:

Լօրէլլա համբուրեց քահանային ձեռքը եւ այնպիսի անորոշ կերպով մը երթաք բարով ըսաւ. որ թէ՛ երէցին կուղղուէր թէ՛ Անթօնիօին: Սակայն այս վերջինը այն տեղումնաքը չեղաւ եւ առանց աղջկան երեսը նայելու՝ քահանային դառնալով դաակը հանեց: Բայց երբ անոնք կանտինին զարձուցին, երկար ատեն չնայեցաւ. քահանային հոռուէն որ դժուարաւ կ'ըսէր կըր խիճերով ծածկուած դետնին վրայ, եւ աչքերովը փնտտեց փոքրիկ աղջիկը որ դէպի աջ դառնալով սկսած էր ժայռն ի վեր մագլկել: Ձեռքը աչքերուն վրայ բռնած էր՝ պատապարտելու. համար արեւուն կիզիչ տաքութենէն երբ հասաւ այն տեղը ուր կտմանը կ'կորսուէր բարձր պատերու ետին, կանգ առաւ քիչ մը շունչ առնելու. համար եւ. ետին նայեցաւ. իր օտքերուն տակ փռուած էր ծովախորշը. սեպածեւ ժայսեր կ'լարձրանային գլխուն վերեւը. ծովը իր ամենէն հիանալի կապոյտը կը տարածէր. կ'արժէր վայրկեան մը կանգ անել այս գեղեցիկ համայնապատկերին առջեւ: Սակայն զիպուածը այնպէս բերաւ որ իր աչքերը հանդիպեցան Անթօնիօի աչքերուն որոնք իրեն հեռուած էին իր վերելքի պահունք երկուքն ալ թեթեւ չարժուած մը ըլլին, նման այն չարժուածին զոր կունենայ մարդ երբ ուզէ ինքզինք արդարացնել գործուած սխալի մը համար, եւ իր ամենէն վայրապ կերպարանքով Աստապիագա չարունակեց իր ճամբան:

* * *

Կէսօրը հաղիւ. մէկ ժամ անցած էր եւ Անթօնիօ երկար ատենէ ի վեր ձկնորաներու գինեատան սոջեւ նստարանի մը վրայ նստած կ'ըսպուէր: Յայտնի էր որ միաքը զբաւուած էր մտածումով մը, որովհետեւ վայրկեանը անգամ մը տեղէն կ'ելլէր եւ կ'երթար՝ արեւուն տակ՝ նայուածքով քննելու. այն երկու. ճամբաները որոնք՝ աջ ու ձախ կողմէն՝ կ'առնին կղզիին երկու. գիւղերը: Օղը չառ վատահելի չէր, ըսած էր գինեպանուհիին. երկինքը պայծառ էր, բայց ծովուն ու հորիզոնին գոյնին չէր հասներ:

— Հարուստ այցելուներ շատ ունի՞ք ձեր այն տեղը, հարցուց գինեպանուհին:

— Դեռ նոր սկսած են գալ. օգերը գէշ երթալուն՝ ծովի բաղնիք անտղները ուշ կուղան:

— Գարունը ուշացաւ այս տարի. կարծեմ ձեր այնտեղը աւելի

չառ վաստակ կայ քան թէ հոս՝ Քարբրի մէջ:

— Ո՛հ այնչափ, որովհետեւ հազիւ չաբաթը երկու անգամ ղա-
ֆաւօնի կրնամ ուտել, այն ալ չնորհիւ նաւակիս որով ժամանակ
ժամանակ նամակ մը կ'տանխմ նաբօլի, կամ սրտոն մը պառայի կը
հանեմ ծովին վրայ՝ ձուկ բռնելու համար: Բայց խիստ հարուստ
հօրեղբայր մը ունիմ որ չառ մը նարնջենիի պարտէզներ ունի եւ
միշտ կ'ըսէ՝ «Թօնիօ», քանի որ ես ողջ եմ, բանի մը կարօտ պիտի
չըլլամ, եւ մեռնելէս վերջ՝ պիտի տեսնեմ որ քու ապագայիդ հա-
մար պէտք եղածը խորհած եմ: Այսպէս, Աստուծոյ օգնութեամբ՝
ձմեռը գլուխ կ'հանեմ:

— Այդ հարուստ հօրեղբայրդ զաւակ ունի՞:

— Ո՛հ, որովհետեւ կարգուած է, երկար տարիներ օտար երկիր-
ներու մէջ անցուցած է կեանքը եւ աղէկ դրամ շտկած է: Հիմա
միտք ունի ձկնորսութեան կարեւոր գործի մը ձեռնարկել եւ զիս
գլուխ կարգել անոր:

— Օ՛հ, ուրիշն բաղդդ ապահովուած է Թօնիօ՝:

Երեւոտաբոյ նաւավորը ուտելը վեր ըրտաւ:

— Ամեն մարդ իր ճակտին քրտինքը կ'ուտէ, ըսաւ եւ նորէն
ոտքի ելաւ օղը գիտելու համար՝ եւ աչքերը աջ ու ձախ կողմը պը-
տապօցոյ թէեւ չառ լաւ գիտէր թէ ո՛ր կողմը պէտք էր նայիլ:

— Կեցի՛ր ուրիշ չի՛ մըն ալ բերեմ, ըսաւ գինեպանուհին, հօրեղ-
բայրդ ողջ ըլլայ, անիկա կ'վճարէ ստակը:

— Մէկ գաւաթէն աւելի մի՛ բերեր, ձեր Քարբրի գինին կրակի
պէս կայրէ կոր եւ արդէն գլուխս բաւական տաքցած է:

— Արեւնը չտաքցնելը, ուղածիդ չափ կրնամ խմել. Ահաւասիկ
ամուսինս, վայրկեան մը կեցիր որ հետը խօսակցելաւ:

Ասուգիւ, գինեպանը սուկանները ուտը վարկած եւ կարմիր դը-
րակը գանգուր մազերուն վրայ՝ աւազուտ ծովեզրէն կ'իջնէր: Պիտի
մը ձուկ տարած էր «հարուստ տիկին» ին տունը՝ երէցին ճաշին
համար. նաւավորը նշմարելուն պէս՝ հետուէն բարի եկարի նշան-
ներ ըրաւ եւ եկաւ քովը նստաւ՝ լեզու թափելով եւ հարցումներ
ընելով իր կինը Քարբրի անարատ գինիին երկրորդ չիշը բերելու
վրայ էր՝ երբ չոր աւազին վրայ ոտքի մը ձայնը լսուեցաւ եւ Լօ-
րէլլա երեւցաւ: Անաքարբի տանող ձախակողմի ճամբուն վրայ: Գըլ-
խով բարեկեց եւ կանգ առաւ վարանոտ: Անթօնիօ մէկէն ոտքի ելաւ:

— Պէտք է որ մեկնիմ, ըսաւ: Սօրէնիմէն երեւոտաբոյ աղջիկ մըն
է որ առաւ երէցին հետ եկաւ մութը չկոխած պէտք է հիւանդ
մօրը քով գանուի:

— Լա՛ւ, Լա՛ւ, մի՛նչիւ իրկուն գեռ ժամանակ կայ, գիտել տուաւ
գինեպան՝ ձկնորսը, կրնանք գեռ մէյմէկ բաժակ ալ տնկել կնի՛կ,
ուրիշ բաժակ մըն ալ բեր:

— Շնորհակալ եմ, չեմ խմեր, ըսաւ Լօրէլլա մէկ կողմ կենալով:

— Լեցո՛ւր բաժակները, կնի՛կ, երկուքն ալ լեցուր, Լօրէլլա

նազ կընէկոր:

— Թողէ՛ք, կաղաչեմ, բաւ երիտասարդ նաւաւարը բարկանալով մը, չէք գիտեր ի՞նչ պինդ գլուխ ունի այս աղջիկը՝ անգամ մը որ չէ բաւ՝ երկինքէն հրեշտակ ալ իջնէ՝ մաղի չափ անդին չանցնիր միաքը դրածէն:

Այս ըսելով Անթոնիօ ոտքի ելաւ, մնաք բարով ըսաւ եւ զէպի նաւակը վաղեց, չուանը քակեց ու սպասեց: Լօրէլլա վէս չարժու մով մը բարեւեց կինը եւ յամբաքայլ յառաջացաւ. դէպի ծովեզըը, չորս կողմը զիտելով՝ տեսնելու համար թէ արդեօք ուրիշ ճամբորդ կա՞ր: Սակայն ծովափը բոլորովին ամայի էր, ձկնորսներէն ոմանք կ'ընտանային, ոմանք ալ իրենց ուռկանները կ'ըջաչէին ծովեզրին երկայնքը. քանի մը կիներ, փոքրիկ մանուկներով չըջապատուած, կ'մանէին կամ կ'մըտիէին դռներու սեմին վրայ: Առատու եկող ճամբորդները իրիկուան դովին կ'սպասէին վերադառնալու համար: Սակայն Լօրէլլա երկար ատեն չորս գին նայելու ժամանակ չուեցաւ: Անթոնիօ՝ առանց ժամանակ տալու որ Լօրէլլա զիմադրէ իրեն, թեւերուն մէջ առաւ զայն եւ նաւակը տարաւ, ինքն ալ ետեւէն ցատկեց եւ թիակի մէկ հարուածով ծովեզրէն հեռացան:

Լօրէլլա նաւակին ծայրը նստած էր, կռնակը նաւաւարին դարձուցած որ անոր դէմքին կէսը միայն կ'տեսնէր: Սովորկաանէն աւելի դաժան արտայայտութիւն մը առած էր Լօրէլլայի դէմքը, չըրթունքները սեղմած: Քանի մը վայրկեան լուռ ու մունջ նստակիւ լէ յետոյ՝ Լօրէլլա արեւուն կիզիչ տաքութենէն պատասպարուելու համար վզկապ մը հանեց ծրարէն եւ գլուխը ծածկեց, ապա քիչ մը հաց առնելով սկսաւ ուտել, որովհետեւ Քարբի զալէն ի վեր բերանը բան մը դրած չէր: Անթոնիօ սիրտը չեղաւ. զոյգ մը նարինջ տուաւ անոր հացին հետ ուտելու համար:

— Ա՛ռ նարինջով կեր հացդ, Լօրէլլա, մի՛ կարծեր թէ քեզի համար պահեցի, առտու կողովէն դուրս գլորելով՝ նաւակին մէջ մնացած էին:

— Դո՛ւն կեր, մինակ հացը կ'ըտէ ինծի:

— Այս տաքին կ'ըղովանաս քիչ մը, արդէն առտուընէ ի վեր ոտքի վրայ էիր:

— Դաւաթ մը ջուր տուին ինծի եւ անով զովացայ:

— Դուն գիտես:

Եւ Անթոնիօ նորէն կողովին մէջ նետեց նարինջները: Կրկին լըռութիւն տիրեց: Ծովը հայելիի պէս միապարզադ էր, նաւակին առջակողմը ո՛ր եւ է ծիփանք չէր լսուեր: Այս ժայռերուն մէջ բոյն դնող ծովային սպիտակ թռչուններ իրենց որսը կ'հետապնդէին անաղմուկ թռիչքով մը:

— Կրնայիր մօրդ տանիլ նարինջները, յարեց Անթոնիօ:

— Տունը ունինք նարինջ, եւ երբոր համին, կրնամ ուրիշ գնել:

— Գիտեմ, բայց իրեն տար ասոնք եւ իմ կողմէ բարեւ ըրէ՝

— Բեղ չճանչնար մայրս։

— Կրնաս իմ ո՛վ ըլլալս ըսել իրեն։

— Ես ալ չեմ ճանչնար քեզ։

Առաջին անգամը չէր որ Լօրէլլա այսպէս չճանչնալու կողմար զանի։ Հերուն, կիրակի օր մը, նկարչին առջի անգամ Սօրէնթ այցելած պահուն, Անթօնիօ փոքրիկ հրապարակին վրայ գնդակ կը խաղար քանի մը ընկերներու հետ, երբ նարօլիցին Լօրէլլան տեսաւ որ՝ սափուրը գլխուն վրայ՝ անկէ կ'անցնէր։ Յափշտակուած անոր զեղեցիկութենէն՝ աչքերով հետեւեցաւ անոր ասանց նշմարելու որ խաղացողներու մէջ կ'զանուէր։ Նոյն պահուն ուժգին կերպով նետուած գնդակ մը եկաւ սրունքներուն զարնուեցաւ եւ սթափեցուց զինքը իր անուշ երազէն։ Նախն զարձաւ՝ սպասելով որ ներում խնդրեն իրմէ։ Ընդհակառակը, երիտասարդ նաւավարին զիրքը իր ընկերներուն միջեւ՝ ա'յնքան խրոխտ եւ յարձակելու պատրաստ երեւցաւ իրեն որ խոհեմութիւն սեպից կռիւէ մը զգուշանալ։

Ժամանակ անցնելէ յետոյ նկարիչը պատմեց այս գէպը. — Անունը անգամ լսած չեմ — գոչեց Լօրէլլա բարկաճայթ՝ երբ նկարիչը հարցուց իրեն թէ այս կոչո՞ւ մարդը սիրելո՞ւն համար էր արդեօք որ չէր ուզեր իրեն հետ կարգուիլ։ Բայց Լօրէլլա շատ լաւ կ'իշէր այս գէպը եւ շատ աղէկ ալ կ'ճանչնար Անթօնիօն որուն ստէպ կ'հանդիպէր իր ճամբուն վրայ։

Հիմայ միւս մինակ էին այս նաւակին մէջ, իւր երկու մահացու թշնամիներ, մինչդեռ իւրաքանչիւրին սիրաւ պայթելու չափ կ'զարնէր։ Անթօնիօ սովորաբար զուարթ գէմքը կասկարմիր կտրած էր թիակները ա'յնքան ուժով կ'զարնէր ջուրին որ փրփուրի ցայտերը մինչեւ մանկամարդ աղջկան կը համեւէին։ Շրթունքները կ'շարժէին եւ կարծես ծանր խօսքեր մը կ'մրմոռային։ Լօրէլլա չտեսնելու կը զարնէր այս ամէնը եւ իր ամենէն անտարբեր երեւոյթովը նաւակին եզրին վրայ ծածկ եւ ձեռքը ծովին մէջ զրած՝ զով ջուրին ժառնելուն մէջէն անցնիլը կ'զիտէր։ Յետոյ վզկապը գլխէն հանեց եւ սկստւ մազերը չոկել, իւր թէ անանձին եղած ըլլար։ Իր թարթիչները կ'զոզըզային եւ ի զուր կ'ջանար խոնաւ ձեռքերովը զովայնեւ իր այտերը։

Հիմայ ծովին բացերն էին։ Կղզին արդէն իրենց ետին մնացած էր հեռուն, ծովեզրը ընդադոտ կ'նշմարուէր տաք մշուշին մէջ։ Մօտը կամ հեռուն ո՛չ մէկ առաքաստ կ'տեսնուէր եւ ոչ իսկ ծովային ծիծեռնակ մը որ խոնգարէր այս համատարած անշարժութիւնը։ Անթօնիօ իր չորս կողմը նայեցաւ եւ կարծես շճակաւն որոշում մը տուաւ ինքնիրեն։ Դէմքը տոգունեցաւ, թիակները ձեռքէն ինկան։ Լօրէլլա ազամայ անոր նայեցաւ անվեհեր՝ բայց ուշադիր։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՄԱՐԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

✱ Երկու վարժանայ Ուսումն. Խորհրդոյ արդէն ընտրուած երկու անդամներուն վրայ. որոնք են Տիարք Տօքթ. Վ. Ղազարսեան և Վահան Պալատյանսն, աւելցած է նաև Տիար Հայկ Շահինեան:

✱ Կազմուած է նոյնպէս Ս. Ստեփաննոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը որու անդամ նշանակուած են Տիարք Գրիգոր Բըրքբէսէլեան, Թազուր Պաքսեան և Հայկ Շահինեան, Թէև այս վերջինը հրաժարած է:

✱ Ամեն Ս. Պատրիարք Հօր կողմէ եկած հրահանգի մը համաձայն՝ Բաղ. Ժողովը մասնախումբ մը կազմած էր հետեւեալ սոցալիններէն Տիարք Մեսրոպ Նուսարեան, Մեսրոպ Ալոնեան, Գարապետ Ազնաուրեան և Միլլա Մարեան, որոնք պաշտօն պիտի ունենային ուսումնասիրելու Պոլսոյ Ուսուցչաց օգնութեան Մետոքի կանոնադիրը և նմանորինակ ձեռնարկ մը ընելու տեղոյս ուսուցիչներուն համար՝ յարմարցնելով զայն տեղական հանգամանքներուն: Սակայն ընտրուած անձներէն ոչ ոք պատասխանած ըլլալով եղած հրաւերին, Վարչութիւնը ինքն ստանձնած է այս խնդրոյն ուսումնասիրութիւնը: Մեր կարծիքով տեղոյս ուսուցիչներու ապագան այս կամ այն կերպով ապահովուելու խնդիրը կ'պատկանի Գաւառ. Ժողովին որ՝ ասկէ տարիներ առաջ՝ նկատողութեան առած է զայն, Թէև առանց գործնական եղրատեցութեան մը յանդէլու, որովհետև իր առաջարկած ձևը՝ ամբամոշակներէն 500 վար դնելու, մերժուած է ուսուցիչներու կողմէ և այսպէս խնդիրը ջուրը ինկած: Ի հարկէ այդ միևնոյն ձևը, այսինքն Թոշակներէն հարիւրին հինգը կամ չենք գիտեր քանին ի պահ դնելու զաղափարը՝ իբր ամենէն անգործնականը՝ կըրկին փորձելու պէտք չպիտի տեսնուի բանի որ ինքնին այնքան նիւար Թոշակներուն վրայ եղած միլլատու մը մտահոգութիւն մը աւելի պիտի ըլլար ուսուցիչներուն համար՝ իրենց տնտեսապէս անձուկ ներկային մէջ: Եւ յետոյ շատ տա-

րակուելի է որ օգնութեան անտուկի դրութիւնը յաջողութիւն գտնէ Իզմիրի կամ ուրիշ գաւառներու մէջ, ուր դպրոցական պաշտօնները յարափոփոխ և անստոյգ վիճակի մը ենթակայ՝ ստիպուած են այսօր հոս՝ վաղը հոն պաշտօնավարել կամ մէկ շաւառէ ուրիշ գաւառ փոխադրուիլ: Հետևաբար լուսադոյն միջոցն է գտնել այնպիսի եղանակ մը որով կարելի ըլլայ բոլոր գաւառներու ուսուցիչները մասնակից ընել Պոլսոյ Ուսուցչաց օգնութեան անտուկին և այսպէս միակ կեդրոնական հաստատութեան մը կապել բովանդակ հայ ուսուցիչներու ապագային ապահովութիւնը:

✱ Վերջին պահուն կ'արդարեւ զանդիւն» ի մէջ որ Բարոզի մրցման Զանձնատու մը, մրցանակի արժանի դատած և հաւասարապէս 250 ական ֆրանք տալու որոշում տուած է Մուշեղ և Բարզէն Ծ. Վարդապետներու: Խմբագրութիւն ջերմապէս կ'շնորհաւորէ զանոնք և իր երկու աշխատակիցներու սոյն հաւասար զնահատումին համար կ'յայտնէ: հրապարակու իր խնդակցութիւնը:

✱ Տիար Յ. Ալիփաբի Բրոնիլը՝ որ եղանակիս հարսնիքներուն շուրջը կ'դառնայ. ստիպուեցանք յաջորդ Թիւին Թողու տեղոյ անձկութեան պատճառաւ:

ՆՇԱՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ

✱ Հաճոյքով կ'արձանագրենք այն նշանախոսութիւնն որ շարժմ մ'առաջ կատարուեցաւ ի Բարիզ ընդ մէջ Տիար Ստեփան Իվիլիքճեանի և Օր. Մարի Արապեանի: Բաղաքիս ծանօթ Աւետիքեան եղբարց վաճառատան պետերէն Տիար Միլլան Իվիլիքճեանի որդին է Ստեփան Իվիլիքճեան, ազնիւ և բարեկիրթ երիտասարդ մը որ իր ուսումը առած է Անգլիական բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ և այժմ վաճառականութեամբ կ'զբաղի ի Մանչեսթըր. իսկ Օր. Մարի Արապեան աղջիկն է միծմիրացուս վաճառական Կարապետ էֆ. Արապեանի որ մօտաւորապէս երկու տարիէ ի վեր կ'գտնուի Եւրոպա՝ իր առողջութիւնը զարմանելու համար. Օր. Ա-

բազման, աշակերտուհի Յերթիա հանգուց-
եալ Հիմնադիր - Խմբագրապետին, շատ
ինտմեալ դաստիարակութիւն մը ստացած
է և ունի զարգացած միտքի հետ բարոյա-
կան ընտիր բարեմասնութիւններ, ինչ որ
աւելի յատկանշական է՝ Սրբ. Մարի Ա-
րապեան մասնաւոր հակում մը ունեցած է
գրականութեան և ծարգմանած է ֆրան-
սերէնէ « Ընտիր Աղջիկ մը » անուն գիր-
քը, ինչպէս նաև վերջերս հրատարակած
է իր ինքնագիր հեղինակութիւններէն
« Իր Իսկալը » սիրուն վէպը՝ սոսմային
կեանքի, իրր նախափորձ իր վիպական
հաշակին: Ա. Մամուլ չեքմապէս և ան-
կեղծօրէն կ'շնորհաւորէ Արապեան և Իփ-
լիքճեան ընտանիքները և խօսեցեալ զոյ-
ղը՝ իրենց միջեւ կնքուած այս զեղեցիկ
խնամութեան առթիւ:

✱ Գոհութեամբ կ'իմանանք նոյնպէս թէ
նախորդ Առաջ. Փոխանորդ Արժ. Տէր Յով-
հաննէս Աւագ Քհնյ. Միխայեանի որդւոյն՝
Տիար Միհայ Տ. Յովհաննէսեանի նշանա-
խօսութիւնը կատարուած է ընդ Սրբ. Ար-
մենուհի Յ. Խաչատուրեանի: Մեր շնոր-
հաւորութիւնները խօսեցեալներուն և ի-
րենց պարագայից:

ՀԱՐԱՍՏԱՆՈՅ ՀԱՆԳԷՍ

✱ Անցեալ Գիրակի զիշեր ամսոյս 14ին
տեղի ունեցաւ Փափագեան եղբայր տունն՝
Տիար Յակոբ Փափագեանի և Քաղաք. Ժո-
ղովոյ Ատենադպիր և « Բիւզանդիոն » ի
Թղթակից Տիար Գ. Խորասանճեանի տղջ-
կան Սրբ. Նուարդի ամուսնական հանդէսն:
Հախառակ անձրեւոտ օդին, հրաւիրեալնե-
րու ստուար խումբ մը փութացած էր
ներկայ ըլլալ հարսանեաց հանդէսին և
Պատր. Փոխանորդ Հայրը շրջապատեալ
քահանայից զատէն՝ կատարեց Ս. պսակի
արարողութիւնն: Խմբագրութիւնս իր ջերմ
շնորհաւորութիւնները կ'ներկայէ սիրա-
կցարդ ամուսին և Փափագեան Խորա-
սանճեան ընտանեաց:

ՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԳԷՍ

✱ Կրթասէր Ընկերութիւնը՝ կ'ինդրէ
մեզմէ ծանուցանել՝ թէ մտադիր ըլլալով
Մանկական պարահանդէս մը ասրել
ի նպատակ ձրիալարժ աշակերտներուն
կ'ինդրէ Ազնիւ ծնողներէ մասնակից ընել
իրենց փոքրիկներն սոյն հանդէսին: Այս
առթիւ ի գիւրութիւն մասնակցի վախա-
քող մանկանց, Ընկերութիւնը իր կողմէ
պիտի զրկէ խրաքանչիւրի տունն Պ.
Սմբատ Քէսէճեանն զանոնք պատրաստե-
լու համար:

ՄԵՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻԻԸ

1904 ՅՈՒՆԿԱՐ 1

Հշմարիտ հաճոյքով մ'է որ կուգանք տեղեկացնել մեր բազմա-
թիւ ընծերցողներուն որ Ա. Մամուլի Յունար 1ի թիւը ամեն տե-
սակէտով գրական փայլուն փունջ մը պիտի ըլլայ եւ իբր ապացոյց
մեր այս ըսածին՝ բերկրանքով կ'շեշտենք սա պարագան թէ՛

ՔՍԱՆ ԵՒ ՀԻՆՔ

Ծանօթ ու սիրուած գրիչներու մասնակցութիւնն ապահոված ենք:

Եթէ հետաքրքիր ընծերցողն ուզէ Թղթատել ցարդ հրատարակ-
ուած գրական հանդէսները, պիտի տեսնէ որ շատ քիչ անգամ, եթէ
ոչ երբէք, ո եւ է Թերթ կարողացած է ի մի հլումը հաւաքել մեր
գրականութեան ընտելագոյն գրողներուն՝ այսքան աչքառու թիւ մը:

Ուրեմն յաջորդ թիւով այդ մասնակցողներու յիշատակութիւնը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Մարգուան. — Պ. Աւետիս Կիւղպեակեան. — Հաճեցք վճարել ձեր
306 ղրուշի պարտքը:

Թրոյ. — Հ. Գ. Վ. — Իրաւունք ունիք, սխալմունքի մը հետեւանք էլ,
 Եւդոկիա. — Բ. Գ. — Հակառակ մեր փափաքին չպիտի կրնանք ձե-
 ղի գոհացնել, արդէն տարեգինն աննշան է:

Սըվազ. — Տ. Փ. — Շնորհակալութիւն: Պակաս թիւերը կ'ստանաք,
 Օրթաքէօյ (Կ. Պ.). — Մ. Թ. — Կերեւի կարեւորութիւն չէք տուած
 կամ ուշադրութիւն ըրած, որ Փ. գրի թղթադրոյմ ՉենՔ
 ԸՆԴՈՒՆԻՐ, հաճեցէք 5 ղրուշ տարբերութիւնն ղրկել որ
 ձեր հաշիւը գոցուի: Ձեր ուղած թիւերը կարծեն 15 ղրուշ:

Երզնկա. — Գործակալ. — Ուղղեցինք, նշանակեցինք, լուսանկարը
 փոքր է, անկարելի: Կ'շնորհաւորենք ձեր ամուսնութիւնը:

Գասթէմունի. — Օ. Ժ. — Ժամավաճառ չենք կրնար ըլլալ, արդէն
 կրկնած ենք եւ հրատարակած որ կանխիկ են մեր բաժա-
 նորդագրութեան պայմանները, կարդացէք անոր պայման-
 ները:

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ա. Մամուլի բաժանորդագրութիւնը բացարձակապէս ԿԱՆՔԻԿ է: Երբէք
 նկատողութեան չպիտի առնուին՝ առանց բաժանորդագնի ներփակման՝ եղած դիմում-
 ները: Բաժնեգինք կրնան ղրկուիլ Մանտաբոսմով, փ. գրով եւ կամ թղթատուն բու-
 լով 20 հատ 1 ղրուշնոց բուլլ 20 ղրուշի հաշւով: Կորսուած թերթեր վերատանալ
 փափաքող պէտք է որ վճարեն անոնց գինը: Հասցէի փոփոխութեան պարագային
 անհրաժեշտ է երկու ղրուշ ղրկել: Ձերատարակուած յօդուածք ետ չեն տրուիր,
 եւ առանց բացառութեան անպատասխանի կ'մնայ այս առթիւ խնդրուած ո եւ է
 բացատրութիւն: Կ'ընդունուին նաեւ ժանուցումներ չափաւոր գիներով:

Ա. Մամուլի բաժանորդագրութիւնն է:

Թուրքիոյ հաւասար տարեկան	50	Վեցամսեայ	30	դրուշ
Արշասահմանի » »	12	Փրակի		
Ռուսաստանի » »	5	րուպլի		
	ՀԱՏԸ	40	Փարս	

Ա. Մամուլ ձեռքէ կ'ծախուի Պօլիս եւ կեղորոնտեղին ու ժխակ գործակալն է
 Մեն. ՆՇԱՆ ԷՃ. ԹՂԱՆԵԱՆ Պաճէ Գարու p. 59, կ'գտնուի նաեւ ինչպէս
 Բերաի նոյնպէս եւ բոլոր լրագրավաճառներու եւ ծխավաճառներու մօտ հասր 40
 փարաի:

Ուղղակի բաժանորդագրուիլ փափաքողը պէտք է դիմեն Խմրագրութեան:
 Հասցէ՝

• ماموريان مخدومی — ازميز

• آر. وليان مامول غزتهسى صاحب امتياز ومدير مسئولی

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԽՄՐԱԳԻՐ - ՏԵՐԵՆԷ

• ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ •

Շարաժաների

Իզմիր

M. MAMOURIAN FILS

RÉDACTEUR - PROPRIÉTAIRE

de la Revue Hebdomadaire

« AREVELIAN MAMOUL »

Smyrne

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՔ

Ազիմանդրիա	—ՄԵԺ. ԼԵՒՈՆ ԿԻՒՐԵՂԵԱՆ
Ամառիա	— » ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԽԱՆԴԱՄՈՒՐ
Այնթապ	— » ԳԱՐԵԳԻՆ Խ. ՊՈՂԱՐԵԱՆ
Ատաբազար	— » ՍՏԵՓԱՆ ՍԱՓՐԻԶԵԱՆ
Գաճիք	— » ՕՀԱՆ ԽՆՏԱՄԵԱՆ
Էրզնկա	— » ՌՈՒՔԷՆ ՏՄՊՐԵԱՆ
Էնկիւրիւ	— » ՄԿՐՏԻԶ ՊՅՅԱՃԵԱՆ
Էաիքնէ	— » ՏԻՐԱՆ ՏԷՓԱՆԵԱՆ
Էրզրում	—ԱԶՆ. ՏԻԿԻՆ Փ. ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Թիֆլիզ	—ՄԵԺ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԳԱԼՍՏԵԱՆ
Թոգար	— » ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Թրիփուլի	— » ՍԻՐԱԿԱՆ Յ. ՔԶԼԸՃԵԱՆ
Իզմիա	— » Խ. ԱՃԷՄԵԱՆ, Հ. Մ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կեսարիա	— » ՀՄԱՅՅԱԿ ՌԻՂՈՒՐԼԵԱՆ
Խաբբերդ	— » ՌՈՒՔԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
Կիրասօն	— » ԳԱԼՈՒՍՏ ԽՏԵԱՆ
Կ. Պօլիս	— » ՆՇԱՆ ՕԶԱՆԵԱՆ, Քահջէ Գարու Թիւ 59, (Նախորդ ջրավանաւ Պողոս աղայի խանութը)
Հալեպ	— » ՄԻՍԱԿ ՔԷՇՔԷԿԵԱՆ
Մալաթիա	—ԱԲԺ. ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Մազնիսա	—ՄԵԺ. ՊՈՂՈՍ ՎԱՆԼԵԱՆ
Մանչարէր	— » ՍԻՄՈՆ Յ. ԶԱՔՐԵԱՆ
Մարգարա	— » ՅԱԿՈԲ Մ. ՍՐԱՊԵԱՆ
Շ. Գարաշիսար	— » ԱՐՄԵՆԱԿ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Չիգա՛ր	— » Մ. Մ. ԳԱՐԱԿԱՎՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ
Պանսրմա	— » ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԷԼԻՊՈԼԵԱՆ
Ռօստօրօ	— » ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՂՏԻԿԵԱՆ
Սամսոն	— » Լ. ԵՂ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Սեբաստիա	— » ԱՐՄԵՆԱԿ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ Կ ՏԻԳ. ՓԻՐԱՆԵԱՆ
Սիվրիճիսար	— » ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ
Վան	— » Օ. ԲԱՐԱՂԱՄ
Տիարպէիք	— » ՊՈՂՈՍ ՎՂՐՇ. Տ. ԳԱՐՐԻԷԼԵԱՆ
Տրապիզոն	— » ՄԿՐՏԻԶ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ամեն անոնք որ կ'փախաբն բաժանորդագրուիլ Ա. Մամուշի, կրնան զիմեւ նոյն տեղւոյ մեր գործակալին՝ Կանխիկ վճարելով բաժանորդագրնը :

Կ'խնդրուի մեր աշխատակիցներէն եւ յօդուածագիրներէն որ հաճին իրենց յօդուածները գրել ՆՆՂ Թերթերու եւ անոնց մէկ երեսին վրայ :